FRIESCHE SPREEKWOORDEN EN GEZEGDEN.

(Verzameld door WALING DIJKSTRA).

Niet voorkomende in „Uit Friesland's Volksleven" Deel II blz. 277 en vlgg.

---

aei.

In kniesd aei moat me foart net brekke. Een gekneusd ei moet men niet dadelijk breken. Vgl. D. II, 347*b*.

Hy briedt op hirde aeijen. Hij broedt op harde eieren; hij heeft moeielijke omstandigheden te doorworstelen.

Ik wit wol fen hwet aeijen ast dou útbret biste. Ik weet wel uit welke eieren gij zijt gebroed; dat ge van geen roemenswaardige afkomst zijt.

Hy bigriep hwer 't aei-iten om to dwaen wier. Hij begreep waar 't eiereten om te doen was, welke bedoelingen men koesterde.

Dat binne aeijen mei sâlt. Dat zijn eieren met zout, pittige woorden; ook scherpe satire. — Voor dit laatste ook: *Bokkens* (bokkings) *mei sâlt,* steken onder water.

Hy is sa onskildich as in pykje yn 't aei. Hij is zoo onschuldig als een kuikentje nog in het ei.

It scil wol it ien of't oar wirde: in geld aei of in dea pyk. Er zal wel het een of 't ander van terecht komen: een onvruchtbaar ei of een dood kuiken. In elk geval niets van beteekenis.

âld.

Ald en earm, dat is de Joadeflok. Oud en arm, dat is de Jodenvloek.

As in âld beam forplante wirdt kin er wol ris gau út

Wumkes.nl

gean. Wordt een oude boom verplant, dan sterft hij wel eens spoedig. Als oude lieden verhuizen, leven ze soms niet lang meer.

In âldwiifs droom. Visefazen van oude wijven.

It is better dat de bern as dat de âlden skrieme. Het is beter dat de kinderen schreien (onder strenge tucht), dan dat de ouders schreien van verdriet over hunne verwaarloosde kinderen.

Komselden forbetterje de nije hearen de âlde. Slechts zelden doen de nieuwe heeren (regenten, bestuurders) beter dan de oude.

Alden moatte stjerre, jongen kinne stjerre. Oude lieden moeten sterven, jongeren kunnen sterven. Het leven is voor allen onzeker.

It âld skip moat ris op 'e helling. Het oude schip moet eens worden hersteld (van een bejaard persoon die door den dokter moet worden opgeknapt).

Alde foksen binne kwea to fangen. Oude vossen zijn moeielijk te vangen.

Alde waegners (foerljue) hearre graech it klappen fen 'e swipe. Oude voerlieden hooren gaarne het klappen van de zweep.

Dy 't âld wirdt bilibbet hwet. Wie oud wordt beleeft nog al iets. Meest gezegd als er iets buitensporigs voorvalt of verteld wordt.

Alde beammen moatte net to swier snoeid wirde. Oude boomen moeten niet te zwaar worden gesnoeid. Oude lieden moeten geen te groote verandering van leefwijze ondergaan.

Dy faem is âld yn 'e koken. Die dienstmeid is oud in de keuken. Door lang in denzelfden dienst te blijven is zij te aanmatigend geworden.

as (als).

Hja tsiere as hingers. Zij twisten als hangers (soldaten die de nalatenschap der gehangenen verdeelen). Oudtijds in den oorlog.

Hy sjongt allike moai as in brodske koekút. Hij zingt even zoo mooi als een broedsche koekoek (die een onbehagelijk heesch geluid laat hooren).

Hy bikipet it as de ûle de marge (bloedworst). Hij weet niet wat het is.

Wumkes.nl

Hy is sa bileefd as in hiemdogge. Hij is zoo beleefd als een heemdog = kettinghond.

Hy bliest as in gint (oud). Hij blaast als een mannetjes-gans.

Dat slút as in bos. Dat sluit als een bus, het is volkomen juist geredeneerd.

Hy stapt as in (ingelske) hoanne mei stront oan 'e poaten. Hij stapt als een (engelsche) haan met vuil aan de pooten.

Hy is sa ticht as in pôt. Hij is zoo dicht as een pot, zeer geheimhoudend.

As de moanne op 'e rêch leit is 't in druijer, as er foaroer hinget is 't in dripper. Ligt de kwartiers- of halve maan op den rug, dan voorspelt zij droogte; voorover hangende kondigt zij regen aan.

Hy het in sin as in baerch. Hij heeft eene gezindheid als een varken, is slecht gehumeurd, norsch en onhandelbaar.

Hy (hja) sjucht sa from (froed) as apelsmots. Hij (zij) ziet zoo vroom als appelmoes, toont een gedwee, weltevreden gelaat. Meest gezegd van kinderen en jonge meisjes.

Dat klinkt as in klok. Dat klinkt als een klok, het is iets degelijks, iets uitstekends in zijn soort.

Hy is as in sekfol strie, dy rôlet net fierder as men him skopt. Hij gelijkt een zakvol stroo, die niet verder rolt dan men hem schopt. Hij is iemand zonder ijver en geestdrift.

As immen it gelok siikket of dat it gelok h i m siikket, dat skeelt folle. Wanneer iemand het geluk zoekt of het zoekt hem, dat verschilt veel. Meê- of tegenloopen kan veel verschil bewerken in iemands leven.

Hy het in lúd as in fêrzene kikkert, dy 't kûkelû sizze wol. Hij heeft eene stem als een bevrozen kikker, die koekeloe wil zeggen.

As der twa kibje ha se beide skild. Waar twee kijven (twisten) is geen van beiden geheel zonder schuld.

As 't net oer stjûrboard wol, den moat it oer bakboard. Gaat het zeilen over stuurboord niet, men beproeve 't over bakboord. Men moet trachten op deze of die manier zijn doel te bereiken.

Wumkes.nl

As dat âld gebou omfâlt scil der hwet komme to stienskienmeitsen. Wanneer dat oud gebouw omvalt zal er veel te doen komen met steenen schoon te maken = de oude kalk van de oude steenen af te bikken. Wanneer die oude rijkaard sterft zal er een groote erfenis te verdeelen zijn.

Sa fluch as in slak dy 't fen 'e breuk snijd is. Zoo vlug als een slak die van een liesbreuk gesneden (geopereerd) is.

Sa fyn as mealde poppestront. Zoo fijn als gemalen kinderdrek, zeer streng godsdienstig.

Ook: Sa fyn as reach = als rag. — Meest gezegd van verdachte vroomheid.

baerch.

Dy 't de baerch net goed mêst kriget er gjin spek fen. Wie zijn zwijn niet voldoende mest, krijgt er geen spek van. Bekrompenheid is niet voordeelig.

Dy baerch scil ik wol ris ringje. Dat zaakje zal ik wel eens beredderen. Dat varken zal ik wel eens wasschen.

Fize bargen wirde net fet. Kieskeurige varkens worden niet vet. Toegevoegd aan iemand die erg kieskeurig in spijs en drank is.

It stiet as in tange op in baerch. Het staat als een vuurtang op een varken; bespottelijk.

Hja geane oan 'e tafel lyk as de bargen oan 'e trôch. Die menschen gaan aan tafel als de zwijnen aan den trog. — Zonder eerst te bidden.

Hy lijt as in winterbaerch.. Hij lijdt als een wintervarken — dat men vroeger 's winters buitenshuis liet loopen om zijn kost te zoeken.

De baerch is fet, der barne twa lampen tagelyk (waar één voldoende is). Er schijnt overvloed te zijn. Vgl. Dl. II 287*a*.

Der binne tofolle bargen op 't hok. Er zijn te veel zwijnen in 't mesthok. Het gezin heeft te veel eters, de zaak te veel loontrekkers, het land te veel ambtenaren.

Hy moat er by skoerd wirde as de baerch by de trôch. Hij moet er bij worden getrokken als een zwijn bij den trog —

Wumkes.nl

om te vreten. Met dwangmiddelen moet hij worden genoodzaakt tot iets wat hem nuttig is, b.v. een kind tot leeren.

bakker.

Hwet is der al hwet to twaen yn in bakkersheaskûrre. Wat is er veel te doen in eens bakkers hooischuur. Een ontredderde zaak veroorzaakt veel moeite.'

Gjin swierrichheid, sei de bakker en hy woech it brea to licht. Geen zwarigheid (bezwaar) zei de bakker en hij woog het brood te licht.

In fêste priis, lyk as by de bakker in bôltsje. Een vaste prijs, evenals bij den bakker een bolletje (cents broodje). Gezegde van een koopman die niet laat afdingen.

Hy bakt swiete breakes. Hij bakt zoete broodjes, is zeer gedwee en handelbaar, door de omstandigheden daartoe genoodzaakt. Meest gezegd van iemand, die veelal het tegendeel is.

bek.

De fretting yn 'e bek en de tarring yn 'e mage. Ruwe scherts. De fretting (vreting) ergens in, bet. letterl. dat er insecten aan knagen.

Hy is hird yn 'e bek. Hij (het paard) is hard in den bek; hardhandig in het beteugelen. Overdr. van een stijfzinnig persoon.

De sé het sa'n widen bek. De zee heeft een wijden muil. Gezegd om iemand van het zeevaren afkeerig te maken.

Dat het hwet yn 'e bek krige. Dat heeft vrij wat in den bek gekregen; het heeft mij veel geld gekost, om het op te knappen of te laten opknappen.

Botte, barn de bek net! Voorzichtig! de brij is heet. — Botte is een mansnaam en kan ook beteekenen: Botmuil, lomperd.

Hij het it ein yn 'e bek. Hij heeft het einde in den bek, is zeer vermoeid, afgemat, van werken of loopen. (Van paarden en menschen beide gezegd).

bern.

It bern is der en it moat rêdden wirde. Het kind is er nu eenmaal en 't moet worden verpleegd. Er is niets aan de zaak te veranderen, we moeten er raad voor schaffen.

Wumkes.nl

Hy is in kwea-ûre bern, een te kwader uur geboren kind, een ongelukskind.

Mem is nei de Earnewâldster hôllebeam reisge om in lytse pop to heljen. Onderweis het se in spiker yn 'e foet krige en nou moat se op bêd lizze. — Moeder is naar den hollen boom van Eernewoude gereisd om een klein kindje te halen. Onderweg heeft zij een spijker in den voet gekregen, en nu moet zij het bed houden.

Op 'e Sweach (Beetsterzwaag) komme de lytse bern út de Letterbeam. — Deze letterboom is een zeer dikke beuk, nabij het dorp, in wiens bast onteibare letters zijn gesneden.

To Makkum wirde de lytse bern út it Klif dold. Uit het Roode Klif gedolven.

Troch bern en hinnen komt er in hopen lêst yn 'e wrâld. Door kinderen en kippen ontstaat veel tweedracht, vooral tusschen buren.

Der scoe men lytse bern mei op bêd jeije. Dat is iets om kleine kinderen meé naar bed te jagen.

Ljeave bern meije wol ris in potsje brekke. Lieve kinderen kan men veel vergeven.

Bier.

Hy tapet skerp bier. Hij tapt scherp bier, is stekelig in woorden of geschrift.

Hy het syn bier fortape. Hij heeft zijn bier vertapt, men wil niet meer van hem gediend zijn.

biis.

Pak dyn bizen en gean to stoelwinen. Pak je biezen en ga uit stoelenmatten. Maak dat je weg komt. — Een biis (Holl. *bies*) is een welbekende waterplant. Een guit, snaak, grappenmaker wordt ook in biis (bysfeint) genoemd en 't meerv. bizen kan bet. grappen, snakerijen. De zin van 't spreekw. kan dus zijn: Staak je grappenmakerij en ga aan je werk. — Aanvulling van Dl. II, 421*b*.

De biis priket him. De zucht tot grappenmaken prikkelt hem, kan hij niet weerstaan.

Wumkes.nl

Hy hinget de biis út. Hij viert zijne guitigheid den vrijen teugel. Aanvulling van Dl. II, 418*b*.

binne (zijn).

De lytste bin 'k net en de greatste wol 'k net wêze. De kleinste (geringste) ben ik niet en de grootste (voornaamste) wensch ik niet te zijn. Soms als aardigheids-antwoord op de toevoeging: „Dou liichste!"

Wy binne oan elkoar bisibbe, mar tige uterlyk; der moat in mudde earte by om it to bitrekkenjen. Met behulp van een mud erwten zou onze bloedverwantschap misschien te berekenen zijn. Ook: Hy is oan my bisibbe, in graed uterliker as poer frjemd = wild vreemd.

Blaffers binne gjin biters. Blaffers zijn geen bijters; de hardste schreeuwers zijn de gevaarlijkste niet.

Slynders binne gjin bynders. Smullers (of verkwisters) zijn geen bijeenhouders. Vooral gezegd van snoeplustige vrouwen (kwistige smulsters).

Dêr binne sa'n bulte spynmûzen. Daar zijn vele eters. (De spyn of spine is de spijskast). Gezegd van een talrijk, niet met overvloed gezegend gezin.

Oanbeane tsjinsten binne selden goed. Aangeboden diensten worden zelden in dank aangenomen.

Der binne wol heger bergen daeld. Er zijn wel hooger bergen gedaald, wel rijker dan hij is arm geworden. Niemand is gewaarborgd voor tegenspoed. Ook: Bergen wirde dalen en dalen wirde bergen. Rijken worden wel eens arm, armen wel eens rijk.

Nije wearten binne faek heel from. Nieuwe waarden zijn veelal zeer vroom (eerlijk) — om klanten te lokken. Oud.

Alle tijen binne net allike heech. Alle (water) getijen zijn niet even hoog; het gaat niet altijd even voordeelig.

Dat binne ofwaeide praetsjes. Dat zijn afgewaaide praatjes, onbeduidende praatjes, flauwe uitvluchten.

De rúchste spoennen binne er al ôf. De ruwste spaanders zijn er reeds af. De jongen (het meisje) is door den omgang met menschen reeds veel beschaafder dan vroeger.

Wumkes.nl

Wy binne net oan elkoar troud. Wij zijn niet aan elkander getrouwd, niet voor altijd verbonden; laat ons liever scheiden dan twisten.

Wy binne yet net to reaps-ein. Wij zijn nog niet aan het einde, er valt nog veel te doen en de kans op tegenvallen bestaat.

De jonge mieren binne folle hyngste-apels in 'e wei. Jonge, ongeoefende maaiers hebben veel hinder van paardevijgen op het maaiveld.

Foarby mei neat er ta, dat binne twa gerjuchten en gjin omslach. — Voorbij (van eten) met niets als toespijs, dat zijn twee gerechten zonder bijzondere drukte. — Schertsend gezegde voor: niets te eten.

Ik bin der mei útleard. Ik ben daarmeê uitgeleerd, mijn raad ten einde (na alles vruchteloos er aan gedaan te hebben).

Hja binne elkoar te ticht oankrúpt. Het vrijend paar is in zijne omhelzing te ver gegaan; de vrijster ondervindt er de gevolgen van.

Sokken binne altyd sa. Dezulken zijn altijd evenzoo. Gezegd als er op personen of voorwerpen aanmerking wordt gemaakt, dat er iets hapert.

Dy 't better binne, binne ek goed. Beteren zijn ook niet kwaad. Van personen of voorwerpen die men voor niet al te best schat.

Wy binne in efterkousklauwe yn 'e famylje. Wy zijn zoo na aan elkander verwant als de eerste vóórklauw eener koe met hare laatste achterklauw. Eene koe heeft zestien klauwen, acht vóór- en acht achterklauwen.

It mot en de brjitten binne ek bitelle (krekt sa goed as de turf). Alle zaken zijn afgedaan.

birie.

Ik ha myn birie by my. Ik heb mijn beraad bij mij; ik ben tot een vast besluit gekomen.

Ik koart birie en dat goed. Een kort weloverwogen besluit, niet staan dralen.

Dou mast gjin amerij yn birie staan. Gij moet geen

Wumkes.nl

oogenblik staan te beraden. Het voorstel of aanbod is zóó aannemelijk, gij moet het dadelijk aannemen. Ook: Dat is gjin birie wirdich., te aannemelijk om in overweging te nemen.

bite.

Gapjen is gjin biten. Gapen is geen bijten, pochen is geen doen. Vgl. Dl. II, 418*a*.

Dêr wolle se net op bite. Daar willen ze niet op bijten; dat zaakje stoppen ze liefst in den doofpot.

Dou kinst dyn eigen koarsten wol bite en sonder tsjinner út 'e skimmel ite. Gij kunt uw eigen korsten wel bijten en zonder dienaar (helper) uit den schimmel eten (voor beschimmelen hoeden). Vgl. Dl. II, 339*a*.

Hy is yn 't himd bibiten. Hij zit in het nauw wegens netelige omstandigheden.

Fiskje, fiskje byt! Mijn moeder heet fan Gryt, Mijn fader heet fan Jan. Fiskje, fiskje, byt wat an! — Bij 't hengelen.

Hy byt gjin skiep ear 't se dea binne. Hij bijt geene schapen vóór ze dood zijn (geslacht en bereid). Hij is goedaardig.

blyn, bline.

Hwet scoe 'k graech sjên, sei de bline, dat men eagen útdeelde. Hoe gaarne zoude ik zien, zei de blinde, dat men oogen uitdeelde.

De bline moat wol stean sa lang as de liedger wol gean. De blinde moet wel blijven staan zoo lang (totdat) zijn geleider verkiest te gaan.

Hy slacht troch as in bline fink. Hij slaat door als een blinde vink, spreekt zotteklap. Ook: Hy slacht bûten, wordt buitensporig.

Dêr slaen se yen blyn mei. Daar slaan zij iemand blind meê; met holle klanken en fraaije beloften trachten ze de menschen te misleiden. — Ook van eene koopwaar, die overvloedig, tot lastigvallens toe wordt aangeboden. (Boekjes en printen oer de Transfael) dêr slaen se yen hast blyn mei.

Wumkes.nl

bloed.

Oar bloed oar skaei. Ander bloed ander ras. Door aanhuwelijking krijgt men vreemd bloed in de familie.

Kâld bier makket waerm bloed. Koud bier maakt warm bloed.

Hy skeart de skiep dat it bloed er nei rint. Hij scheert de schapen tot bloedens toe. Van een geldafperser, vooral van een landheer die zijne huurders te veel laat betalen.

Dat is in doekje for 't blieden. Dat is een doekje (of lapje) tegen het bloeden, een voorwendsel om zijne ware bedoeling te verbergen.

boek, boekje.

In oarmansboeken binne tsjuster to lêzen. Men begrijpt eens anders zaken niet.

Hy praet út it mâl boekje. Hij praat uit het leelijke boekje, spreekt vuile taal.

It sprekt as in boek. Het spreekt als een boek, 't is ontegenzeggelijk waar.

Ik wie ljeaver dy man syn tsjerkboek as syn hynsder. Ik ware liever dien man zijn kerkboek dan zijn paard. Het eerste gebruikt hij zeer zelden, het laatste te veel.

boer.

For in kear kin in boer wol ris tsjin in hear tarre. Voor een enkelen keer kan een boer wel eens tegen een heer vertering maken.

Dat komt fen sels werom, sei de boer, do jowch er syn baerch in stik spek. Dat komt van zelf terug, zei de boer, toen gaf hij zijn zwijn een stuk spek te vreten.

In boer moat de iene Maeije út de oare hâlde. Een boer behoort de eene Meidag buiten den anderen te houden; zijne loopende schulden — vooral de landhuur — steeds op tijd af te doen.

In boer is in boer, kear him ris om, den is 't noch in boer. Een boer blijft immer en altijd een boer. (Niet aan te merken als lofspraak).

Wumkes.nl

Dat is in achtkante boer, een grofgebouwde sterke vent.

Boer en beest bigjinne beide mei in *b*.

Yn hokker moanne kleije de boeren minst? Yn Februwaerje. — In welke maand klagen de boeren 't minst? In Februari, omdat deze de kortste maand is.

Hwet in boer net ken, dat fret er net. Wat een boer niet kent eet hij niet. Een boer waagt zich niet licht aan iets waarvan hij geene voldoende kennis heeft.

Min siet fandaag gien mens in 'e stad, it binne allemaal boeren. — Te Leeuwarden op marktdag, — voorheen.

Hy het forskate boerefellen op 'e souder hingjen. — Hij heeft een aantal boerenhuiden op zolder hangen. Van een landheer die zijne boeren de huid afstroopt.

Boer, boer! de sûpe is sûr, De keallen fleane 't lân oer. Boer, boer! de karnemelk is zuur, de kalvers vliegen 't land over. Oud rijmpje.

Us heit is boer to Skraerd en wy ha tweintich foarsten op 'e skûrre. Mijn vader is boer te Schraard en wij hebben twintig nokpannen op de schuur. Zoo vertelde een boerenzoontje toen hij voor 't eerst uit vrijen was. Het aantal nokpannen dient soms om te bepalen hoe lang eene boerenschuur is.

It mynhearet sa hwet! sei de boer, do 't er in earme klirk mynhear neamen hearde. Het mijnheert zoo iets, zei de boer toen hij een armen kantoorklerk mijnheer hoorde noemen.

Sa freget men de boer de kinst ôf. Zoo vraagt men den boer zijn kunst af. Gezegd als men iemand over iets tracht uit te vorschen.

It is tsjinwirdich in krappe tiid, de boeren meitse de bern sels. Er valt thans niets te verdienen, men moet maar nemen wat men krijgen kan.

bok.

Hja stjûre my fen 'e bok op 'e geit, — fen 'e bok op 'e ezel, — fen Herodes nei Pilatus. Ik word van den een naar den ander gezonden en niemand staat mij te woord.

Wy wolle de skiep net fen 'n bokken skiede. Wij willen

Wumkes.nl

de schapen niet van de bokken scheiden. Wij houden van gemengd gezelschap.

Fen 'e bok op 'e ezel, sei de fûrman en hy waerd ferwer. Van den bok op den ezel, zei de koetsier en hij werd schilder.

brea.

Brea mei brea smarre. Brood met brood smeren. Nutteloos werk.

Der wirdt oeral goed brea bakt. Er wordt overal goed brood gebakken: dus ik ga de wereld in. — Voor iemand die 't goede wil is overal kans van slagen.

De brealippe hinget him. De broodlip hangt hem; hij heeft trek naar brood. — Zoo ook „de thélippe", „de kófjelippe".

Trije brette brune breakoarsten. Drie gebraden bruine broodkorsten. Lesje om 't brauwen af te leeren. Of om een brauwer te plagen.

Dat is him earder skea as brea. Dat zal hem eer schade dan brood geven, meer in zijn na- dan in zijn voordeel zijn.

By gebrek fen brea yt men bôlle. Bij gebrek aan roggebrood eet men wittebrood.

Hy smarde 't him tsjok op syn brea. Hij smeerde het hem dik op zijn brood, zeide hem hard en onaangenaam de waarheid. Ook: Dat waerd him op syn brea jown, dat werd hem op zijn brood gelegd; iets onaangenaams werd hem gezegd.

Hy hoeft er gjin brea for to keapjen. Een gering geldelijk voor- of nadeel beteekent voor den rijke niet veel, hij behoeft er geen brood voor te koopen. Ook: Hy hoeft er gjin stik brea minder om to iten, geen snede broods minder om te eten.

Dat is snijd brea. Dat is gesneden brood, klaargemaakt werk, dat men zoo maar zonder beletselen kan aanvangen en geregeld voortzetten.

Ik hab yn gjin saun jier brea hawn, sei 't âldwiif, en de krommels sieten hjar yet om 'e mûle. Ik heb in geen zeven jaar brood gegeten, zei de oude vrouw en de kruimen zaten haar nog om den mond.

Wumkes.nl

Hy is in brea-itende profeet. Hij is een broodetende — onbetrouwbare profeet. Zijne voorspellingen falen meestal. Vgl. Dl. II, 296*a*.

brêge.

Giet er ien skiep oer 'e brêge, den folgje de oaren ek. Gaat één schaap over de brug dan volgen de anderen.

De brêge ôfdraeije. De brug afdraaien, de onderhandeling afbreken, zich niet meer beschikbaar stellen. Ook: De planke ynlûke, de loopplank (van een schip) intrekken.

Nou binne wy oer de glêzen brêge. Nu zijn we over de glazen brug. Het moeielijkste (de krisis) is achter den rug.

Dy 't flout kin net oer 'e glêzen brêge komme. Die jokt kan niet over de glazen brug (alzoo ook niet in Luilekkerland) komen. Waarschuwing aan kinderen.

brekke.

Hy (hja) is in onbrekken. Hij (zij) is een onbreekbare, verhard in ondeugendheid, aan vermaning noch bestraffing zich storend. Meest van groote kinderen. 't Zinspeelt op onbrekkene earte, erwten die niet gaar te kooken zijn. Onbrekken lân, een stuk bouwland (op zwaren kleigrond), waarop geen andere dan onbrekkene earte willen groeien.

Pas op! brek dyn skonken net; hja binne to koart om se gear to knopen. Pas op! breek je beenen niet: ze zijn te kort om ze aaneen te knoopen.

De frou is wer oan 't brekken ta. De vrouw is weêr aan 't breken toe, hoog zwanger.

Hy kin dy meitse en brekke. Hij (de sterke) kan u (den zwakke) maken en breken; hij overtreft u ver in lichaamskracht.

Hja brekke elkoar de nekke. Zij breken elkander den nek, bewerken elkanders ondergang door te sterke concurrentie.

De stoomfabriken brekke de lytse ljue de nekke, brengen kleine handwerkslieden ten val.

Ik moat it him út 'e hannen brekke. Iets wat ik gaarne wensch te bezitten moet ik den eigenaar uit de handen breken;

Wumkes.nl

om het van hem los te krijgen er veel meer voor bieden dan het waard is.

Dat scil him sûr opbrekke. Dat zal hem zuur opbreken, slecht bekomen. Hij doet iets dat hem zal berouwen.

Brek my de mûle net iepen. Breek mij den mond niet open. Noodzaak mij niet — door mij te tergen — om iets te zeggen dat u zeer onaangenaam zal zijn.

brij.

As de brij ré is moat se opskept wirde. Als de brij gereed is moet ze worden opgeschept.

Droege brij, droege kreambisite, kraamvisite zonder kind. Een kinderloos echtpaar wordt soms schertsend aangemaand om zulk een pretje te geven.

As 't brij reint krigest dou dyn part wol. Als 't brij regent krijg jij je deel wel. Tegen iemand die een breedgeranden hoed draagt.

Hy fâlt er yn as in mich yn 'e brij. Hij valt er in als een vlieg in de brij (pap), plomp verloren.

De segen is yn 'e brijpot. De brij kookt over.

De loft stiet as in brijwein. De lucht staat leelijk, voorspelt slecht weêr.

bûse.

Hja sitte elkoar hast yn 'e bûse. Zij zitten zeer dicht aan elkanders zijde. Twee ongehuwden van beiderlei sekse, bij elkaar inwonende, worden verdacht het samen wel te weten, wanneer zij steeds dicht naast elkaar aan tafel plaats nemen. — Eene moeder zegt tegen haar troetelkind: Dou wost mem ljeafst yn 'e bûse sitte.

Hy libbet op in oar syn bûse. Hij leeft op eens anders zak, ten koste van een ander.

Ik seil wer yn 'e bûse blaze (taeste) moatte. Ik zal weêr in mijn zak moeten blazen (tasten), veel moeten betalen. — Blaes dy yn 'e bûse! Blaas in je zak! Loop naar de maan!

Myn bûse is djip. Mijn zak is diep; ik heb geen geld.

Wumkes.nl

Hja witte fen bûskjen. Zij weten van beursvullen, hebben verstand van geld-inpalmen.

In greate steat en de bûse plat. In boel poeha en gjin himd om 't gat. — Een groote staat en de beurs plat. Veel lawaai en geen hemd aan het lijf.

Dat kin er mar yn 'e bûze stekke. Dat kan hij maar in zijn zak steken, maar slikken. Een hatelijke waarheid of scherp verwijt, hem openlijk toegevoegd.

Hy moat yn 'e bûse taeste. Hij moet (diep) in den zak tasten, nl. om geld uit te geven, bv. als fooi, ter belooning voor hem bewezen vrijwillige diensten ot voor 't koopen van iets kostbaars.

bûter.

It reint allegearre bûter en lytse bern. Het regent enkel boter en jonge kinderen. Als 't in Mei regent bij zacht weêr.

Hy wit de bûter der út to brieden. Hij weet de boter er uit te braden, er van te halen zooveel er te halen is.

Tsjernje mar as 't net bûterje wol. Karn maar als 't niet boteren wil. — 't Is vergeefs gewerkt als 't u immer tegenloopt.

It gyng sa glêd as wier 't mei bûter bismard. Het ging zoo gemakkelijk alsof 't met boter besmeerd was.

Dat koe 'k snije as bûter. Dat kon ik snijden als boter; dat zaakje liet zich gemakkelijk behandelen.

Witste hwet skande is? It gat mei bûter smarre en droech brea ite. Weet je wat schande is? Je g.t met boter besmeren en droog brood eten. Bij uiterlijke vertooning van weelde honger lijden is dwaasheid.

Wy kinne út sûpe gjin bûter helje. Wij kunnen uit karnemelk geen boter trekken.

As de bûter troch safolle hannen giet bliuwt oeral hwet oan klibjen. Wanneer de boterkluit door zoovele handen gaat blijft overal iets aan kleven. — Worden in eene zaak te veel medewerkers betrokken, dan komen er te veel kosten.

dea.

Moazes is dea. Mozes is dood, het geld is op.

Wumkes.nl

Ik wol der dea om wêze. Ik zou daar dood voor willen zijn, zoo ben ik er op verzot.

Min moat it net mei de deaden, mar mei de libbene hâlde. Men moet zich niet aan de dooden, maar aan de levenden houden.

Der hinget in deade oan 'e klok. Er hangt een doode aan de klok; de toon van het luiden der klok voorspelt eene begrafenis.

De mûzen lizze dêr dea foar de itenspine. De muizen liggen daar dood voor de spijskast. Schraalhans is daar keukenmeester.

Dat scil him fen sels wol dea bliede. Dat zal wel van zelf *dood bloeden, in 't vergeetboek geraken* (b.v. een lasterlijk gerucht), wanneer men 't slechts stilzwijgend verdraagt.

Hy rint mei de dead yn 'e skoen. Hij loopt met den dood in zijne schoenen, heeft een zeer ziekelijk gestel. Hiervoor ook: De dead sjucht him ta de eagen út. De dood ziet hem uit de oogen.

Better goed dea as deagoed. Beter voor goed dood dan doodgoed (goedig).

Dea sein is gjin libbens-ein. Dood gezegd (als er verteld wordt dat iemand dood is terwijl hij nog leeft) is geen levenseinde; verkort zijn leven niet. Zie Dl. II, 300*b*.

Hy is dea, mar hy wit it net. Hij is dood, maar weet het niet; hij is een sul.

Hja sette der op ta as de roeken op in dea hynsder. Zij komen er op los als de kraaien op een dood paard; b.v. op een vacant baantje, enz.

Dei dy sels en lit my libje. Dood je zelven en laat mij leven. — De Woudlieden zeggen „dei!" (dag!) voor „goeden dag!" — Andere Friezen, die „dach!" zeggen, wat geen goed Friesch is, steken daar den draak meê — Dei! beteekent ook, „dood!" geb. wijs van deije = dooden, werkw.

In lange sjucht is de wisse dead. Een lange ziekte is de wisse dood.

Wumkes.nl

De doar fen 'e dead stiet altyd iepen. De deur des doods staat altijd open.

Dou scist hwet kostje fen bigraven aste in gouden kiste krigest. Je zult iets kosten van begraven, wanneer je een gouden kist krijgt. Tegen iemand die zich dartel uitlaat of gedraagt.

Altyd siik en noait dea. Altijd ziek en nooit dood. Van een ingebeelden zieke.

In blinkje foar de dead. Een helder oogenblik (bij den zieke) kort vóór den dood. Fig. een schijnbare toestand van bloei kort vóór den ondergang van iets.

Dea gûd kin gjin baes wêze. Dood goedje kan het meesterschap niet hebben. Gezegd als levenlooze voorwerpen iemand belemmeren bij wat hij wil uitvoeren. Zij moeten dus spoedig opgeruimd of terechtgezet.

Hy kriget gjin rêst ear 't er dea is. Hij, de altijd rustelooze, krijgt geen rust voor hij dood is. Ook: hij zal moeten werken zoo lang hij leeft.

Dat is gjin deawoune. Dat is geen doodelijke wond, geen onoverkomelijke ramp.

Hy is de dead op 't goezzebrief, sa meager as de dead op 't goezzebrief. Hij is de dood op het ganzenbord, zoo mager als de dood op het ganzenbord. Van een zeer mager en bleek persoon.

Hy falt dea op in heale sint. Hij valt dood op (waagt zijn leven voor) een halven cent. Van een gierigaard. Vgl. Dl. II, blz. 300*b*.

dei, dagen.

't Is alle dagen „ierappels" hwet de klok slacht. Aardappelen is de dagelijksche kost (bij geringe lieden).

De kenyntsjedagen binne ût. De dagen van enkel gemak en genot zijn voorbij; er moet weer worden gewerkt.

Hy het syn bêste dagen earst hawn. Hij heeft zijne beste dagen het eerst gehad. Na een leven van gemak en weelde is hij in slechteren staat vervallen.

Hy het trije dagen en in moarnskoft yn 'e stêd wenne, nou ken er syn eigen moers-tael net mear. Hij heeft drie

Wumkes.nl

dagen en het morgengedeelte van een dag in de stad gewoond, nu kent hij zijn eigen moedertaal niet meer.

dief.

Hy stelt alles hwet him net to hjit of to swier is. Hij steelt alles wat hem niet te heet of te zwaar is, alles wat draagbaar is.

Hy (hja) het altyd de dief oan 't gat hingjen. Hij heeft altijd den dief aan zijn gat hangen. Vermoedt steeds dat hem iets ontvreemd is. Meest van een zeer wantrouwenden huisheer of -vrouw.

Der is in dief oan 'e kears. Als de kaars scheef afbrandt.

Lit de dief eat, de brân lit neat. Laat de dief iets, de brand laat niets voor u over.

divel.

Der komt wol ris in divel by. Er komt wel eens een duivel bij; bij dat werk wordt nog al eens gevloekt.

Pas op! de divel scil de kears hâlde. De duivel zal de kaars houden (om bij te lichten); het zal slecht voor je afloopen.

Ik wol net by de divel yn 't kryt, hwent hy is in mâlle jildsjitter. Ik wil den duivel niets schuldig zijn, want hij is een leelijke geldschieter.

Dêr kinst mar divel! op sizze. Daar kunt ge maar duivel! op zeggen; het maar bezweren, voor vast aannemen.

Hja is út it rabbersgild, dêr de divel syn hannen oan ôfdroege het. Zij is uit het kwaadsprekers-gild, waaraan de duivel zijne handen heeft afgedroogd.

Hjir is de man! sei de divel, en hy hie de hounnegiseler by 't tou. Hier is de man! zei de duivel toen hij den kerkelijken hondenslager (kerkdeurwachter) aan een touw had.

djip.

De man sylt net djip. — It sit him net djip. Hij heeft geen degelijk verstand.

It is dêr net djipper, sei de loatsman. Hij (zij) heeft niet meer verstand.

It giet him net djip. Hij trekt zich er niet veel van aan.

Wumkes.nl

doar.

Dochters binne goed om 't jild ta de doar út to bringen. Dochters (in een gezin) zijn goed om het geld de deur uit te brengen.

Kom ris foar myn doar to skiten! Val mij nu maar aan als je durft. Bij kaart- of dominospel.

Dy lampe barnt sa slûch of 't er in wever om 'e doar rint. Die lamp brandt zoo flauw alsof er buiten een wever rondom de deur loopt.

Hy het (net) efter de doar stien, do 't de kûten ompart binne. Hij heeft (niet) achter de deur gestaan toen de kuiten werden rondgedeeld. Van iemand die geen (dikke) kuiten heeft.

Hy kin 't goed net útkeare al stoe er mei de stôk yn 'e doar. Hij kan het goede (den zegen) niet buitenshuis weren al stond hij met den stok in de deur.

Hy het efter de kokensdoar siik lein. Hij heeft achter de keukendeur ziek gelegen. Hij ziet er gezond en welgedaan uit.

Hy scoe in roof foar de helsdoar wei helje en komme er ongeskeind wer wei. Hij zoude een buit voor de heldeur wegrooven en er ongedeerd weêr vandaan komen. Zulk een doortrapte fielt is hij.

De doarren moatte nou en den ris forheakke wirde. De deuren moeten nu en dan eens worden verhangen, de zaken gewijzigd.

De klink fen 'e doar het byt. De deurklink heeft byt, er is iemand aan de voordeur.

Hy het de kaei fen 'e foardoar. Hij heeft den sleutel der voordeur, de macht, het beheer in handen.

Der stiet hjar hwet foar de doar. Er staat haar iets voor de deur, zij heeft iets te verwachten, nl. een kraambed.

Der stiet my oars hwet foar de doar as lang sliepe, lekker ite en neat dwaen. Ik zal moeten werken voor den kost.

As ik de doar fen 'e wrâld mar fine koe, den roan ik er út. Wist ik de deur (uitgang) der wereld maar te vinden, dan liep ik er uit.

Wumkes.nl

Hy het in matsje foar de doar. Hij heeft een matje voor de deur, draagt een knevel.

domeny.

Hwet ik wit, dat wit ik sa goed as dominy. Wat ik zeker weet kan niemand mij betwisten, al weet hij anders veel meer dan ik.

Hwet ik goed wit, dat wit gjin domeny better. Wat ik zeker weet kan geen dominee beter weten dan ik.

Der giet in dominy foarby. — Dominy komt er oan. Er gaat een dominee voorbij. Dominee komt er aan. Als in een levendig gezelschap eenige oogenblikken stilte is.

Domeny moat by 't fjûr yn 'e hirdsherne. Dominee moet bij het vuur in het hoekje van den haard. De beste plaats komt hem toe.

De domenys bidde wol for de tsjerke mar net for de toer. De dominees bidden wel voor de kerk maar niet voor den toren. Satire op het egoïsme der geestelijken.

Hwet is 't onderskie twisken in grienwiif en in domeny? In grienwiif forkeapet seis dagen yn 'e wike koal; in domeny ien dei. Welk verschil is er tusschen een groenvrouw en een dominee? Een groenvrouw verkoopt zes dagen der week kool; een dominee één dag.

Dominé rekt syn preken út as kokyntsjedaei. Dominee rekt zijne preeken als kokinjedeeg. — Kokinjedeeg — van gesmolten suiker — wordt onder het verkoelen aanhoudend uitgerekt *om er kokinjes van te knippen.*

dounsje.

Op 'e fûsten dounsje. Op de vuisten dansen, aan de waschtobbe staan.

As de miggen dounsje krije wy reinich waer. Als de muggen dansen krijgen we regenachtig weêr.

Elk moat nei syn pipen dounsje. Ieder moet aan zijne wenschen en bevelen gehoorzamen.

Do rekken de poppen oan 't dounsjen. Toen geraakten de poppen aan het dansen — was het lieve leven gaande; de twist brak los.

Wumkes.nl

draeije.

Hy draeit knopen. Hij vloekt.

Hy draeit er hwet omhinne. Hy draait er wat omheen, komt niet flink voor de waarheid uit.

Hwer scil dit op útdraeije? Waar zal dit op uitdraaien (uitloopen)?

Ik woe hem net ha al skiet er goudene potten mei draeide earen. Ik zou hem niet (tot mijn man) begeeren al loste hij gouden potten met gedraaide ooren.

Ik scil him in loer draeije. Ik zal hem een poets spelen.

It is sa 't de hân draeit. Het is zoo de hand draait, al naar 't valt; op 't oogenblik nog niet juist te zeggen.

Do 't de reap draeid wier bleau er neat oer. Toen de koord gedraaid was, de zaak beredderd en ten einde gebracht — bleef er niets overig.

Hy draeit er foar op. Hij deinst er voor terug, durft de zaak niet aan (na er veel drukte voor gemaakt te hebben).

dwaen.

As dwaen net doocht is litten better. Als doen niet deugt (op nadeel kan uitloopen) is laten beter.

Hy docht in bidlers- (ook dronkenmans) gebet. Hij doet een bedelaars- (dronkaards-) gebed, telt zijn zakgeld eens over.

Dien wirk is nochlik rêsten. Gedaan werk is genoeglijk rusten.

Hy docht neat for de kost as gapjen. Hij doet niets voor den kost dan gapen. Van iemand die leeft zonder te werken.

Hy wol ek in oartsen yn 'e pong dwaen. Hij wil ook een paar duiten in het kerkezakje doen. Hij wil ook een woord mee spreken, of: iets meedoen aan het zaakje, al kan zijn raad en hulp best worden gemist.

Eigen tadwaen piniget yen meast. Eigen toedoen pijnigt iemand het meest. — Ook: „Eigen skild pleaget in minske meast.

Hwet docht dy stumper yn 'e kjeld? Wat doet die on-

Wumkes.nl

handige sukkel in de koude — zich in te laten met iets dat hij niet verstaat; waarvoor hij niet berekend is?

Redsume ljue dêr is dwaen mei to habben, sei de man, do hie syn wiif hjar himd forset for jenever. Met handige, altijd raadwetende menschen kan men te doen hebben, zei de man, toen zijne vrouw haar hemd verpand had voor jenever.

each.

Wy hà de eagen fen foaren en wy sjugge fen efteren. Wij hebben de oogen van voren en zien van achteren. Wij zien het ware eener zaak dikwijls te laat in.

De skilen foelen him fen 'e eagen. De schellen vielen hem van de oogen; hij kwam tot het inzicht dat hij dwaalde — om den tuin werd geleid — bedrogen.

Ik scil him de eagen ris útstrike. Ik wil hem de oogen eens uitstrijken, iets doen of laten zien dat zijne ijverzucht gaande maakt.

't Is alleman net jown sipels to skilen sonder trieneagjen. Het is niet ieder gegeven uien te schillen zonder te traan-oogen, ronde waarheid te zeggen, zonder zich last te berokkenen.

Dat treft as in fûst yn 't each. Dat treft als een vuist in het oog. (Dat is raak.) Vgl. Dl. II, blz. 308*a*.

Immen de eagen ticht klieme. Iemand zijne oogen dicht smeren, met praatjes om den tuin leiden.

Onder fjouwer eagen hwet biprate. Onder vier oogen iets bespreken; tusschen twee personen in het geheim.

Ik hab yn 'e nekke gjin eagen. Denk niet dat ik oogen in den nek heb — dat ik alles zie en niets mijne aandacht ontgaan kan.

In hele boel heakken en eagen. Veel haken en oogen, kleine hindernissen, die 't werk vertragen.

Hja het de eagen boppe yn 'e holle. Zij heeft de oogen in het bovengedeelte van haar hoofd. Van een wilde loszinnige meid. Ook van eene niet nauwlettende vrouw, voor wie veel wat in hare omgeving voorvalt, onopgemerkt blijft.

Wumkes.nl

Dat bigjint him yn 'e eagen to groeien. Dat begint hem in de oogen te groeien, het trekt zijne aandacht, nl. iets verkeerds, waarop hij eerst niet lette.

Hja kin mei 't iene each laeitse en mei 't oare each skrieme. Zij kan met haar eene oog lachen en met haar andere schreien. Van een ietwat zenuwachtige vrouw of meisje met een licht te bewegen gemoed.

ear (oor).

Ik liet dêr 't ear nei hingje. Ik liet daar het oor naar hangen, er werd iets gezegd dat mijne belangstelling wekte.

Hy het in nyt efter 't ear. Hij heeft een neet achter het oor, is een nijdigaard.

Heste spek iten en de swaerden foar de earen? Hebt ge spek gegeten en de swoorden voor de ooren? Ben je doof?

Hy het him dat yn 't ear knoopt. Hij heeft hem dat in 't oor geknoopt, aan zijn verstand gebracht.

eare.

Hy smyt syn eare to grabbel. Hij gooit zijn eer te grabbel, handelt in strijd met zijne waardigheid.

Dy de eare hellet fen 't stêdshûs, dy bringt se op in kroade thús. Zijn eer te moeten handhaven met hulp der overheid, is niet wenschelijk. Vgl. Dl. II, 310*a*.

Wol de greate syn eare biwarje, den moat er faek de lytse sparje. Wil de groote zijn eer bewaren, dan moet hij dikwijls den kleine (geringe) sparen (ontzien).

earmoed.

Ik kin alle earmoed net stopje. Ik kan niet alle armoede dempen. De liefdadigheid heeft hare grenzen.

Earmoed yn 't lekken is wol ris slimmer as earmoed yn 't pilo. Armoede in laken gekleed is wel eens erger dan armoede in pilo (schamele kleeding).

Earmoed siikket list. Armoede zoekt list.

Wumkes.nl

earmslach.

Hy het to min earmslach. Hij heeft te weinig armslag, het ontbreekt hem aan bedrijfkapitaal in zijne zaken.

Dy 't fjuchtsje wol moat earmslach ha. Wie vechten wil moet armslag hebben (zich ongehinderd kunnen bewegen).

eigen.

Frjemd wirdt noait gjin eigen. Vreemd wordt nimmer eigen. Een eigen bloedverwaut trekt men vóór een aangehuwde.

Eigen wirdt foartritsen. Eigen nabestaanden worden voorgetrokken.

Eigen kwea stjonkt net. Eigen kwaad (uitwerpsel) stinkt niet, vindt men niet leelijk.

Dy 't alle dingen wit bihalven syn eigen, is gau forslein. Die alle zaken kent behalve zijne eigene gaat spoedig te niet.

Elk wit syn eigen dingen 't bêst. Elk weet zijn eigen zaken het best. Een ander kan er niet over oordeelen of er naar eisch meê terecht.

elk.

Elk moat op syn tellen passe. Ieder heeft op zijn tellen te letten, uit zijn oogen te zien. Vroeger, toen alles in klinkende munt werd betaald, was een handelsman zeer handig en vlug in het geldschieten — uit de hand op de tafel. De schieter had daarbij toe te zien dat hij geen stuk te veel uitschoot, de ontvanger dat hij niets te weinig ontving. Het ging meestal vlug toe.

Elk het syn rinkelbel. Ieder heeft zijn rammelaar — zijn stokpaardje.

It stiet elk net foar de holle skreaun hwet er op syn konsjinsje het. Het staat niet ieder voor zijn hoofd geschreven, welke (in 't geniep uitgevoerde) euveldaden hij op zijn geweten heeft.

Elk moat syn eigen bûks-miette witte. Ieder dient zijn eigen buiks-maat te weten, — weten te zorgen dat hij zijn maag niet overlaadt.

Elk hwet fen de stokfiskfellen. Ieder zijn aandeel van het buitenkansje — het versnaperingetje.

Wumkes.nl

Elk sines, den het de divel neat. Elk het zijne, dan heeft de duivel niets.

Elk fisket op syn tij. Ieder vischt op zijn getij. Ieder is er op bedacht zijn slag te slaan, wanneer de gelegenheid zich voordoet.

faem.

Dy faem stiet op 'e heechste trep, hja is de breid. — Dat meisje staat op den hoogsten trap (harer maagdelijkheid?), zij is bruid, ondertrouwd.

In oanhâlder wint, sei de faem, en hja woe de beam trochseagje mei 't spantou. Een aanhouder wint, zeide de meid en wilde den boom doorzagen met het melktouw.

De blom is fen hjar ôf. De bloem is van haar af, het meisje heeft haar eer verloren.

Dy faem is oan twa stikken fâllen. Die meid is in tweeën gevallen, bevallen van een kind.

In faem is fen seizen klear mei in pear heldere eagen yn 'e holle, in pear goede hannen oan 't liif en in pear flinke skonken onder 't gat. Eene meid is van zessen klaar met een paar goede oogen, een paar goede handen en een paar goede beenen. Zie ook onder hynsder.

Dy faem is mei de bringst thús komd. Die (dienst)meid is in gezegende omstandigheden bij hare ouders thuis gekomen.

For disse (faem) wer in frisse. Voor deze meid (die u afwees) weêr een andere gezocht.

Dy faem wirdt âld yn 'e koken. Die dienstmeid wordt oud in de keuken. Door lang in denzelfden dienst te blijven, wordt zij aanmatigend en handelt eigendunkelijk.

Hjitte fammen binne noait kâld. Heete meisjes zijn nooit koud. Schertsende aardigheid. — Gysbert Japiks heeft: Goed bjier is net kwea. Goed bier is niet kwaad.

Der is in bywêzend en in ôfwêzend sin, sei de faem. Er is een bijzijnd en een afzijnd zin, zei de meid. Den eenen vrijer had ze 't liefst in haar bijzijn, den andere op een afstand.

Dy faem is net fen kalk en stien. Die meid is niet van kalk en steen, neen, maar van vleesch en bloed.

Wumkes.nl

In faem dy 't hjar hoasbân weibringt forliest hjar frijer. Een meisje dat haar kouseband verliest, verliest haar vrijer.

Dat sit, sei de faem en hja hie in douk (deuvik) yn 't gat.

It gemak foar de eare, sei de faem en hja gyng op paters bêd lizzen. Het gemak voor de eer, zei de meid en ging in 's paters bed liggen. Vgl. Dl. II, 310*b*.

Dy faem het frijhwet op hjar gemoet. Die meid heeft veel op haar gemoed; ironisch, als zij borst en boezem rijk versierd heeft met kostbaarheden.

As de fammen tritich jier binne wirde se hjerstich. Op dertigjarigen leeftijd worden de meisjes herfstig, minder levenslustig.

Dy faem is foar 't goatgat sitten bleaun. Die meid is voor het gootgat blijven zitten, ongehuwd in het ouderlijke huis gebleven.

Hy het dy faem yn 'e flecht sketten. In de vlucht geschoten, heel toevallig en vlug met haar kennis gemaakt en haar jawoord verkregen.

Is 't net moai, it is dôch wol aerdich, sei de faem, do 't mynhear hjar in tútsje joech. Is het niet mooi (niet eerbaar), het is toch wel aardig, zei de dienstmeid toen mijnheer haar kuste.

fâlle (verb.).

Krij 'k it net sa ontfalt it my net. Krijg ik het niet, dan ontvalt het mij ook niet. Heeft men niets, men kan niets verliezen.

Hy foel troch de koer. Hij viel door de mand, bleek niet de man te zijn waar hij zich voor uitgaf, stond niet bij zijn woord, werd ontrouw aan zijn beginsel.

Daerom is geen reden. As je fan de trap affalt, dan fal je na beneden. Ameland. Als men op het vragen „waarom" geen ander antwoord krijgt dan „daarom!"

Dy 't heech kliuwe fâlle wol ris leech. Zij die hoog klimmen vallen wel eens laag.

It falt op of it falt del, it is altyd mâl. Het valle op of neder (het moge vallen zoo 't wil), het is altijd dwaas.

Wumkes.nl

Der fâlt in stoarm. Er komt een storm, het wordt in eens stil, als een druk luidruchtig gesprek (vooral van vrouwen) of getier van kinderen plotseling wordt afgebroken.

Dêr timmere wirdt fâlle spoennen. Waar getimmerd wordt vallen spaanders. Bedrijvigheid werpt voordeelen af.

Fallen leart opstean. Vallen leert opstaan. Tegenspoed leert levenswijsheid.

Dy falt fen 'e prikke. Die valt van het stokje, het vogeltje in de kooi bezwijmt. Overdr., dikwijls schertsend, van eene vrouw die in zwijm valt.

feint.

Hy het de feinten yn 'e hûs. Hij heeft de dienaars (bewaarders) in huis. Wanneer zijn inboedel wegens schuldvordering gerechtelijk is opgeschreven. Dienaren van het gerecht heetten vroeger in Friesland „wachtmastersfeinten" en deze werden aangesteld als bewaarders in zulk een opgeschreven boedel. — Ook: Hy het de klûvers (kluivers) yn 'e hûs.

It forfal is yn 't forfal, sei de kastleinsfeint. Het verval (= fooien geven) is in verval geraakt, zei de kasteleinsknecht.

Dat is feintsjelòk. Vrijers-lokaas, bv. reukwater, door meisjes gebruikt om vrijers te lokken.

In feint, dy 't him in knoop oan 'e broek naeije lit, wyls 't er dy oan het, kriget yet yn gjin saun jier in wiif. Een vrijer, die zich een knoop aan den broek laat zetten, terwijl hij den broek aanheeft, zal in de eerstvolgende zeven jaar nog geene vrouw krijgen. Volksgezegde.

fel (huid).

Hy springt hast út syn fel. Hy springt bijna uit zijn vel — van blijdschap, kwaadaardigheid of schrik.

It is allegearre fel en bonken. 't Is enkel huid en beenderen, een levend geraamte.

fet (vet).

Makke winters meitse fette tsjerkhôven. Zachte winters maken vette kerkhoven (begraafplaatsen), veroorzaken ziekten en sterfte.

Wumkes.nl

„It skûm driuwt boppe", sei de lanhearre, „mar 't fet ek". „Het schuim drijft boven, maar het vet ook" zei de landheer, toen hij een zijner huurboeren in een fraai rijtuig op den weg zag. Jij maakt heel wat vertooning, maar ik ben er ook nog. Vgl. Dl. II, 342*a*.

Immen yn 't fet sette. Iemand met vet insmeren, in het zonnetje zetten, ook bedotten, bedriegen.

Ik bin bang fen fet en ierappels dy 't my oansjugge. Ik houd niet van vet en aardappelen die mij aankijken. (Waterig vet en slordig geschilde aardappelen, dus beide met oogjes.)

't Is altyd fet yn in oarmans skûtel, al driuwt er gjin each op. 't Is altijd vet in eens anders schotel al drijft er geen oogje op. (Aanvulling van Deel II, Blz. 313*a*.

Hja scille dy dêr fetmêste mei âlde spikers. Ze zullen je daar vetmesten met oude spijkers. Het is daar niet zoo volop als gij 't u voorstelt.

Nei de fette jierren komme de meagere. *Na de vette jaren komen de magere: op een tijd van overvloed volgt een* tijd van schaarschte.

fet (vat. subst.).

It scil my ris lêste hwet dy man yn syn fet het. — Het zal mij benieuwen wat die man in zijn vat (te verkondigen of meê te deelen) heeft.

Hy bigjint út in oar fetsje to taepjen. Hij begint uit een ander vaatje te tappen. Hij slaat een anderen toon aan, komt met andere voorstellen of mededeelingen voor den dag.

Dat is in leech fet. Dat is een ledig vat, een man zonder veel kennis, met geen zeer helder verstand.

Hy krige 't wer yn tichte fetten. Hij bracht het weêr in dichte vaten, wist den twist te sussen.

Alle fetten fol en de tsjerne opgeappe. Alle vaten vol en de karn boordevol (met melk). Alles overvloed.

Wy ha yet hwet yn 't fet. Wij hebben nog iets in het vooruitzicht: een voordeeltje, een pretje.

Hwet yn 't fet is bidjert net. Wat in het vat zit bederft (verzuurt) niet.

Wumkes.nl

Min kin net mear út in fet taepje as der yn is. Men kan niet meer uit een vat tappen dan er in is. Van iemand met bekrompen geestvermogens. Ook: Hwet scil min út in leech fet taepje? Van een domoor is niets te verwachten.

fyn.

De fynste puntsjes gean der of. De fijnste puntjes gaan er af; het echte zuivere, het kenmerkende van iets gaat verloren. Ook: de helderheid van iemands verstand of geheugen is aan 't afnemen.

Mei stofrein en fine ljue wirdt men bidragen. Met stofregen en schijnheilige menschen wordt men bedrogen, raakt men gefopt.

Hy pluzet it fyn út. Hij pluist het fijn uit, hij ontleedt het onderwerp, dat hij bespreekt, tot in de kleinste bijzonderheden.

fine (vinden).

Hy fynt de rekken onder yn 'e sek. Hij vindt de rekening onder in den geldzak; hij schiet geld te kort, zijne rekening heeft een nadeelig slot. Zijne (dwaze) handelwijze loopt op schade uit. Dy 't mear útjowt as er ynbart fynt op 't lêst de rekken onder yn 'e sek.

De naden wirde los toarnd om in dûbeltsje to finen. De naden worden los getornd om een dubbeltje te vinden, — als er geen geld in huis is. Beschimping van kale deftigheid.

Dy 't hwet siikje wol kin altyd wol hwet fine. Wie iets zoeken wil kan altijd wel iets vinden, nl. voorwendselen of gezochte aanmerkingen op iets.

finger.

Hy kriget it jild op 'e fingers-einen. Hij verkrijgt (ontvangt) zijn geld op de vingertoppen, wordt met gereed geld betaald.

Nimmen kin dêr in finger efter krije. Niemand kan van rechtswege daar iets aan doen.

Lekker is mar ien finger lang. Lekker is maar één vinger lang (de lengte van de lippen tot de keel).

Hja kinne elkoar mei de wiete finger wol birinne. —

Wumkes.nl

Zij kunnen mekaar met den natten vinger wel beloopen. (Zij wonen kort bij elkander.

As min mei de finger nei de stjerren wiist bliuwt er stiif stean. Als men met den vinger naar de sterren wijst zal hij verstijven. Bijgeloof.

It is wol op 'e fingers nei to rekkenjen. Het is wel op de vingers na te rekenen (zeer nauwkeurig na te gaan).

De fingers-einen jûkje him. De vingertoppen jeuken hem; hij is vechtlustig. — De tosken jûken him. Hij gevoelde sterken aandrang om eens kras zijn meening te zeggen.

Pas op, dat er dy net yn 'e fingers kriget. Hwet hy yn 'e fingers kriget lit er net maklik wer los. Van een schraapzuchtige (bv. zaakwaarnemer) van verdachte eerlijkheid.

Dou scit de fingers er yet wol ris nei slikje. Gij zult de vingers er nog wel eens naar likken. Naar 't geen ge thans versmaadt, zult ge later nog smachten.

fjûr.

Ik ha wol foar hjitter fjûr stien, sonder my to barnen. Ik heb wel voor heeter vuur gestaan zonder mij te branden, wel moeilijker zaken tot een goed einde gebracht.

Dat wier pik yn 't fjûr. Dat was pik in het vuur. Dat gezegde of voorstel werd vreeslijk ongunstig opgenomen.

As der gjin hout is giet it fjûr út. Wanneer er geen hout (brandstof) is gaat het vuur uit. Zonder de noodige hulpmiddelen kan eene zaak niet bestaan.

flagge.

Hja het dêr tige de flagge fen waeije litten. Zij heeft daar ijverig de vlag van laten waaien, dat nieuwtje overal (met leedvermaak) verteld.

Nou moat de flagge op 't hinnehok. Nu moet de vlag op het kippenhok. Er is iets bijzonders gebeurd. Ironisch.

Hy sylt onder in falske flagge. Hij zeilt onder een valsche vlag; doet zich anders voor dan hij is.

Wumkes.nl

fleane.

Hy kin út syn eigen fearren fleane. Hij kan uit zijn eigen vederen vliegen, met eigen middelen zijne zaken drijven.

Hy scil yet wol yn 'e kears fleane. Hij zal nog wel in de kaars vliegen; de deugniet (of waaghals) zal zich nog wel in 't ongeluk werken.

It bêste is mei de keppel op to fleanen. lyk as de wylde gies. Het beste is met den troep op te vliegen evenals de wilde ganzen — zich te scharen bij de meerderheid.

flêsk.

It flêsk pleaget him net. Zijn vleesch plaagt hem niet, hij is erg mager.

Hy het in bulte flêsk to dragen. Hij heeft veel vleesch te dragen; hij is zeer corpulent.

Hy het noch wol flêsk yn 'e kúpe. Hij heeft nog wel vleesch in de kuip, huwbare dochters in huis.

Min keapet it flêsk om 'e bonken. Men koopt het vleesch (zittende rond-)om de beenderen.

Hy het him oan 'e flesktsjettel fortild. Hij heeft zich aan den vleeschketel vertild, is ongesteld geworden door 't eten van te veel vleesch.

Ho kin immen sok hynstelear op 't flêskbakje dwaen? Hoe kan iemand zulk paardeleder op het vleeschbakje leggen, — het zoo zot in zijn hoofd krijgen?

Dat giet fen 'e flêskpanne nei de stippanne. Dat gaat van de vleeschpan naar de sauspan. Van dienstboden als zij trouwen gaan.

foet.

Hy het syn fortún mei de foet skopt. Hij heeft zijn fortuin met den voet geschopt, zijne belangen voor de toekomst verwaarloosd.

Hjirom en dêrom giet de goes bleatfoets. Hierom en daarom loopt de gans blootvoets. Alles heeft zijn reden.

Wumkes.nl

Dêr 't it lichem rêste moat, dêr bringe de foetten it. Waar het lichaam moet rusten daar brengen de voeten het. Op de plaats, voor den mensch bestemd om er te sterven, zal hij ten slotte terecht komen, hoe ver er af hij moge wonen. Oudgereformeerd begrip.

Hja wolle de foetten ris útskodsje. Zij willen de voeten eens uitschudden, gaan dansen.

Immen de foet op 'e nekke sette. Iemand den voet op den nek zetten, hem onderdrukken en vervolgen, b.v. wegens schulden.

Mei de iene foet yn 't grêf, mei de oare op 'e kant. — Met den éénen voet in het graf, met den andere op den rand. Oud en zwak.

Hy set my de foet dwers. Hij dwarsboomt mij.

Dat skeelt foetten en fiemen. Dat verschilt voeten en vademen. Het verschil is zeer groot.

Hy kin de foetten onder syn eigen tafel stekke. — Hij kan de voeten onder zijn eigen tafel steken. Hij heeft zijn eigen huishouden, hij is een vrij man, niet dienstbaar of bij anderen inwonende.

fol.

Men bynt wol ris sekken ta ear 't se fol binne. Men bindt wel eens zakken dicht vóór ze gevuld zijn. Men houdt wel eens met eten op al is men niet geheel verzadigd.

As de miette fol is rint er oer. Is de maat (der ongerechtigheid) vol, dan loopt zij over, dan volgt de straf. Wordt het geduld tot het uiterste getergd, dan wordt men onhandelbaar.

Ik hab him de miette fol jown. Ik heb hem de volle maat gegeven, zooveel ingeschikt, toegestaan en laten toekomen, dat hij billijkerwijs niet meer kon vergen. Ook: ik heb zijne beweringen zoo voldoende wederlegd, dat hij niets meer wist te zeggen.

Ik hab him de broek fol jown. Ik heb hem de broek vol gegeven; mijn tegenpartij in den wedstrijd (kaatsen, hardrijden enz.) het zóó moeielijk gemaakt, dat hij zich tot het uiterste moest inspannen.

De greate mear wirdt noait fol. De zucht naar meer

Wumkes.nl

wordt nooit verzadigd. Woordspeling van het adverbium meer (plus) met het friesche substantivum mear (geen maar), grensvaarwater. Zie Joh. Winkler, Naaml. van Fr. eigennamen, 253.

Hy sit mei de mûle fol tosken. Hij zit met den mond vol tanden, heeft, durft of weet niets te zeggen.

Hy (hja) het in liiffol swierrichheid. Hij (zij) zit vol zorgen en bezwaar, meer dan noodig is.

Dy man docht altyd in liiffol wirk. Hij werkt altijd zwaar en zooveel hij kan.

forstân.

Hy is foar 't forstân great. Hij is volwassen eer hij verstandig is; of: de onervaren jongeling beeldt zich heel wat in, maar het gezond verstand ontbreekt er aan. Ook: Hy is 't forstân ontwoechsen, of: út it forstân woechsen. Hij is het verstand ontwassen, lichamelijk veel beter ontwikkeld dan verstandelijk.

Men moat in skop fen in ezel fordrage kinne, it beest het gjin mear forstân. Men moet een schop van een ezel kunnen verdragen, het dier is niet wijzer.

frouljue.

Neat foroaret faker as frouljue en skermmantsjes. — Niets verandert zoo dikwijls als vrouwen en schermmannetjes. Schermmannetje (kinderspeeltuig), houten poppetje, gewapend met twee zwaarden, staande op een hoogen paal in den wind te schermen, in onophoudelijke beweging.

Utflechtige frouljue en ynkrimpende winen doge beide net. Uithuizige vrouwen en inkrimpende winden (die slecht weer voorspellen) deugen beide niet, zegt de schipper.

Der binne mear frouljue as tsjerken. Er zijn meer vrouwen (of meisjes) dan kerken. Vrees maar niet er geene te kunnen krijgen.

Dat frommis is in skilderstik by nacht. Dat vrouwspersoon is een schilderstuk (iets fraais) bij nacht. Zij heeft een leelijk uiterlijk.

fûgel.

Alle fûgels litte hjar net mei tsjêf fange. Niet alle vogels laten zich met kaf vangen. Niet ieder laat zich met leugens foppen.

Wumkes.nl

Hy is mar just út 'e dop. Hij is pas uit den dop; jong en onervaren. Ook: Hy is yet yn 't poddehier. Het eerste dons der jonge vogels heet poddehier = paddenhaar.

Elke fûgel is syn fear nédich. Iedere vogel heeft zijne veders noodig. Vgl. Dl. II, 312*a*.

Fûgels, dy tofolle fearren ha fleane net heech. Vogels die te veel vederen hebben vliegen niet hoog. Menschen met te veel inbeelding brengen 't niet ver.

gat.

Hy (hja) het it gat er moai yndraeid. Hij (zij) is door een gegoede weduwe of weduwnaar te trouwen in eene zaak of goed huishouden gekomen.

Fen efteren sjucht min de kou yn 't gat. Van achteren (naderhand, als 't te laat is) ziet men het verkeerde der zaak in.

Nou binn' wy sa fier, wy kinne wer mei beide hannen it gat rikke. Na veel drukte en inspanning hebben we de handen weêr wat ruim.

Dat giet mar wer foar 't âlde gat wei. Het gaat maar weêr voor het oude gat vandaan, op de oude zorgelooze wijze zijn gang.

Hy hinget yn 't gat. Hij aarzelt, neemt eene terugtrekkende houding aan, hij doet iets liever niet dan wel en tracht het op de lange baan te schuiven.

In gat as in wasktobbe. Een sterk ontwikkeld achterdeel.

Hy kin 't net bihâlde al giet er der mei 't gat op sitten. Hij weet het zijne niet te behouden al zit hij er op; hij verliest het ongemerkt, trots ijver en inspanning.

Spring op en slaen 't gat mei fûsten! Spring op en sla je g . t met je vuisten — als ge niets beters te doen hebt of u niet weet te vermaken.

Hy sit mei in roun gat op 'e stoel. Hij zit onrustig op de stoel, gevoelt aandrang om zich te verwijderen.

Hy kriget dat oan syn gat. Die schade, dat geldelijk verlies komt voor zijne rekening.

Wumkes.nl

Ik hab him it gat droege. Ik heb hem uit ongelegenheid, vooral geldnood, gered.

Hy wit net op hwet gat (ook op hwet stoel) er sit. — Hij kent den waren toestand van zijn eigen zaken niet. Vgl. Dl. II, 321*a*.

Dy het in goed gat yn 'e kiel. Die heeft een voldoend gat in de keel, kan hard schreeuwen of luid zingen.

De broek sit him near om 't gat. De broek zit hem strak om zijn achterdeel; hij is gierig.

Hja is iepengattich. Zij (die vrouw of meid) is te openhartig; zij vertelt dingen, die zij voor zich moest houden. — Laat men bij 't binnenkomen een of meer deuren open, dan kan men (vooral van 't vrouwelijk personeel) te hooren krijgen: Jimme binne iepengattich. Zegt eene meid dit, dan wordt haar wel eens toegevoegd: Dou bist iepengattich ast to pisjen sitste.

Hy (hja) is bûten gat (folle bûten gat). Hij is buitengaats (eigenl. buiten de zeegaten, op 't ruime sop.) Hij (zij) is het huis, het dorp of de stad uit, voor zaken of zijn genoegen.

gean.

Dêr giet it hinne, sei de laeidekker en hy rôlle fen 'e tsjerke ôf. — Daar gaat het heen, zei de leidekker en viel van de kerk.

Dat giet de bréwei mar op. Dat gaat den breeden weg maar op. Men legt het groot aan zonder te weten of 't kan.

Hy giet wer by de berch del. Hij gaat weêr berg-afwaarts, heeft den 50-jarigen leeftijd achter den rug.

Hy giet mei op 'e fôlejacht. Hij gaat meê op de veulenjacht. Hij gaat meehelpen bij de verlossing eener merrie.

Hwet de siikke net mei, dêr giet de soune mei wei. — Wat de zieke niet lust, daar gaat de gezonde meê weg. De een zijn dood is den ander zijn brood.

It giet er heil om seil troch. Het gaat er erg rumoerig toe, alsof een hagelbui in de staande zeilen slaat.

Hy giet er allike rjucht om (al forliest er hondert goune). Het verlies van honderd gulden hindert hem, den geldman, niet.

Wumkes.nl

Der giet wol hwet yn him om. — Er gaat wel iets in hem om, hij is een denker. Meest wordt bedoeld: een godsdienstig denker. — Ik ha dat ris yn my omgean litten. — Ik heb dat eens in mij laten omgaan, er over nagedacht.

Ik ha dat oer my gean litten. Ik heb dat over mij laten gaan, er genoegen in genomen, al was het eigenlijk niet zoo 't behoorde.

Hy giet troch doarn en hage. Hij gaat door doorn en heg, door linnen en wollen. — Hy stiet nearne foar. Hij deinst voor niets terug.

Der giet tofolle oan folsel en twiskenlinnen wei. — Er gaat (bij den kleermaker) te veel aan vulsel en tusschenlinnen weg; er zijn te veel kleine uitgaven die geen naam hebben.

Hy het de soad er efkes oer gean litten. Hij heeft de kook er eventjes over laten gaan, een weinigje gedut.

To mostert en to lôge gean. Ter mutserd en ter vlamme gaan; te niet, verloren gaan.

Hy giet er licht oer hinne. Hij gaat er licht over heen; is niet zwaartillend, ietwat lichtzinnig.

Nou giet er in oare wize op 'e sang. Nu gaat het gezang op een andere wijs; de hekken zijn verhangen.

Dat giet mar: „Skep op en lit koelje". Dat gaat maar: „schep op en laat koelen"; er wordt geteerd alsof 't niet op kan.

Hy giet om in luchje. Hij gaat heen om een luchtje te scheppen; hij gaat verloren: failliet of dood.

Dat giet altyd it selde kouwepaedtsje lâns. Dat gaat altijd langs hetzelfde koeienpaadje; in den ouden slenter; altijd koekoek eenzang. De weidende koeien gaan altijd langs hetzelfde paadje, achter elkander naar de melkplaats. Ook: Altyd it selde tsjernpaed (karnpad) lâns.

Der is him in rare wjirm ôfgien. Hij heeft een leelijke worm gelost, bij zekeren handel of onderneming veel geldelijke schade geleden.

Swart en brún dat giet er mei. Zwart en bruin zijn de kleuren van echte Friesche paarden. Wit ook wel, maar dit is in minachting.

Wumkes.nl

Dêr giet in swiere wize op. Daar gaat eene zware wijs op; het gaat moeilijk.

Dat giet yen troch ieren en sinen. Dat gaat je door aderen en zenuwen, doet iemands gestel sterk aan.

Onkrûd forgiet net. Onkruid vergaat niet. Schertsend van een persoon die steeds aan allerlei gevaren ontkomt.

Dat giet mei stille trommen. Dat gaat met stillen trom, zonder ophef of vertooning, ook wel geheimzinnig toe.

Bij 't ôfgean fen 'e merk het men de measte grappen. Tegen het einde der markt heeft men de meeste grappen. Tegen het scheiden van een gezelschap wordt men soms buitensporig.

Der gean in bulte rûge spoennen ôf. Er gaan vele onopgemerkte kosten af; het voordeel is zoo groot niet als het schijnt.

Hy giet hwer 't er in oar net stjûre kin. Hij gaat (naar eene plaats) waar hij geen ander zenden kan, nl. naar 't heimelijk gemak.

It giet dêr allegearre by de streek lâns. Het gaat daar alles recht langs de streep, alles volgens orde en regel, met zuinig beheer. Ook: It giet dêr net by de rûs, niet zonder orde of berekening.

Dat giet sa mar foar de stok op. Dat gaat zoo maar vóór den stok op, de een na den ander, niemand of niets uitgezonderd — moet het een of 't ander ondergaan of ondervinden. Van personen, voorwerpen of zaken. Ook: men maakt geen onderscheid of schifting, 't gaat voor de hand op.

Do wist er wol ho 't de sinne omgong. Toen begreep hij wel hoe de zon rondliep, hoe de zaken stonden, wat er gaande was.

Dy 't mei pik omgiet wirdt er mei bismet. Wie met pik omgaat wordt er meê besmet. Kwade gezelschappen bederven goede zeden.

Hij (hja) giet yn 'e lange tsjinst. De dienstbode gaat in den langen dienst, gaat trouwen.

Dat giet boppe-ôf. Dat gaat boven af, is niet van harte gemeend, b.v. een wensch, een toestemming, belofte of zooiets.

Wumkes.nl

It giet op 'e groun lâns. Het gaat rakelings langs den grond; het zaakje werpt, bij veel inspanning, nauwelijks eenig voordeel af. Dit zinspeelt op een vaartuig, dat bij lagen waterstand rakelings langs den grond van het kanaal glijdt, dus met moeite. Ook: It kin sahwet sjamperje, zoowat rekening houden. Ik ben er zonder schade afgekomen, maar 't voordeel is gering.

gek.

Hy wol de gek er net mei ha. Hij wil den spot er niet meê drijven, er naar den eisch meê voor den dag komen.

Hja habbe de gek er mei. Zij drijven den spot er mee. Ook, als de markt zoo flauw is, dat de kooplieden spotprijzen bieden.

Hy rekket onder 'e gekken. Hij vervalt onder de spotters (omdat hij zich bespottelijk gedraagt). Ook: Hy kin de gekken net fen 'e hûd keare, de spotters niet van zich afhouden.

Ho scoen me de gekken net kenne? Hja iepenbierje hjar sels. Hoe zou men de gekken niet kennen? Zij openbaren zich zelf.

Greate gekken fynt men meast. Groote gekken vindt men het meest. Aanzienlijken begaan de meeste dwaasheden.

Al hwet in gek er for jowt. Wat een gek (liefhebber) er maar voor wil betalen.

Ien gek kin mear freegje as saun wizen biantwirdje kinne. Een gek kan meer vragen dan zeven wijzen kunnen beantwoorden.

goed.

De goede moatte 't wol ris mei de tsjoede ontjilde. — De goeden moeten wel eens met de kwaden boeten. De onschuldigen deelen wel eens in de nadeelige gevolgen van der schuldigen wandaden.

Men moat yens bern it goede foarhâlde, sei de man en hy treau syn jonge in stik spek onder 'e noas. Men moet zijne kinderen het goede vóórhouden, zei de man en hij duwde zijn jongen een stuk spek onder den neus.

Wumkes.nl

In bytsje en dat goed is better as folle en dat tsjoed. Een weinig en dat goed is beter dan veel èn dat slecht. Meest gezegd van spijzen en dranken.

Oerdied is nearne goed as by diken en dammen. — Overmaat is nergens goed, dan bij dijken en dammen (waterkeeringen).

In goed baentsje hinget net oan 'e kloks-touwen — net oan 'e ring fen 'e doar. Een begeerlijk baantje hangt niet aan de klokketouwen — niet aan den ring der buitendeur.

It is goed dat er fen dy kearel gjin jongen komme. — Het is goed dat die man geen nakomelingschap krijgt; hij is geen beminnelijk persoon.

Min kin fen 't goede wol tofolle krije. Men kan van het goede wel te veel krijgen. Gezegd van lastigen overvloed. Ook van een patertje goedleven, die zijne gezondheid bederft.

Koart en goed is dûbeld goed. Kort en goed is dubbel goed.

Dat wit ik sa goed as de bêste, — en de bêste wit er neat fen. Dat weet ik even zoo goed als de beste (eig. de meest wetende) en deze weet er niets van.

It moat bytiid kromje as dat in goed heak wirde scil. Dien boomtak moet men vroegtijdig krommen, zal er een goede haak uit groeien. De jonge deugniet moet zich spoedig beteren, zal hij een nuttig lid der maatschappij worden.

In goed forsteander het mar in heal wird nedich. — Een goed verstaner behoeft slechts een half woord, — begrijpt gemakkelijk wat er bedoeld wordt, leest tusschen de regels.

Dat is goed sa fier as 't rikt. Dat is goed zoover het reikt; niet te verwerpen, maar ook niet voldoende.

Allike folle is goed to délen. Evenveel is gemakkelijk te deelen.

Hy is dy 't er is; dy 't better binne, binne ek goed. Hij is die hij is, beteren dan hij zijn ook goed. Hij is juist niet iemand van de besten.

Dat spint gjin goed jern. Dat spint geen goed garen. Die twee kunnen niet eendrachtig samenwerken of leven. Zij harmoniëeren niet.

Wumkes.nl

habbe.

Ik hab him de kapittels foarlêzen. Ik heb hem de les gelezen. Ook: Ik ha him kapittele.

Ik ha de stoarm fêstlein. Ik heb den storm vastgelegd, bezworen, de twist beslecht.

Hy het altyd (hy is altyd mei) de mâlle ein boppe. — Hij heeft altijd zijn gek einde naar boven gekeerd, is steeds geneigd malligheid uit te kramen.

Hy het net op sykheljen past. Hij heeft zijne ademhaling verwaarloosd, is overleden. Ook: Pas mar op sykheljen, den hâldst it lang fol. Let maar op je ademhaling, dan houdt ge 't lang vol.

Syn draek het gjin bôd genôch. Zijn vlieger kan niet stijgen; het hapert hem aan bedrijfkapitaal.

Hy het mannich dûkelige daem oerwâdde. Hij is menige oneffene modderdam doorgewaad, heeft vele tegenspoeden te bestrijden gehad. — Dûkelige dammen sljuchtsje, moeielijkheden uit den weg ruimen. Vgl. Dl. II, 302*a*.

Hy het in hâlding as in bosk woartels. Eene houding als een bos wortelen, onnatuurlijke, niet ferme houding.

Hy het in bulte kwea stoffen by him. Letterl. hij draagt vele ziektestoffen met zich om; fig. hij deugt niet.

As hy it blau stopjern net útfoun het, den is 't syn skild net. Heeft hij het blauwe sajet niet uitgevonden, dan is het zijne schuld niet. (Hij had het toch nooit kunnen uitvinden, als zijnde daarvoor te dom).

Nije hearen habbe nije menearen. Nieuwe heeren hebben nieuwe manieren, gebruiken en voorschriften. Vgl Dl. II, 328*b*.

Hy het foar 'e broek hawn. Hij heeft voor de broek gehad, geld verloren met het spel of den handel.

Hy wol fiif fean for in jellen habbe en mar trije fean jaen. Hij verlangt vijf vierde voor een el en geeft liefst niet meer dan drie vierde. Van een hebzuchtigen behoudsman.

Hja wolle dêr even en oneven for habbe. Zij vragen daar even en oneven (veel te veel geld) voor.

Wumkes.nl

It is mei him: habbe, happe, hâlde. Het is met hem: hebben, happen, houden. Hij is zeer schraapzuchtig.

Kloet wol habbe de wroet. (Oud). De kloet wil in den modder wroeten; 't is om 't geld te doen.

Dy 't gewelt het dy brûkt it. Wie 't geweld heeft gebruikt het. Ironisch, van iemand die veel drukte maakt en heel weinig te bevelen heeft.

Dy 't kar het lit him net hingje. Wie 't aan zijne keus heeft laat zich niet hangen.

Hy het de swipe fen binnen. Hij heeft de zweep van binnen, is altijd werklustig, met inwendigen aandrang.

Hja het de frellesykte. Zij heeft de freule-ziekte, waant zich ziek.

Alles het syn foar en tsjin. Alles heeft zijn vóór en tegen, zijne goede en kwade zijde.

Hy het de knoei wei. Hij heeft den knoei weg. Zijne gezondheid is geknakt; ook: zijne geldzaken zijn niet meer zuiver. — Hy het dêr in knoei fen krige. Hij heeft een gevoeligen neep, lichamelijk of geldelijk daardoor gekregen.

Hy het in gisel en in brânmerk hawn. Hij heeft eene geeseling en een brandmerk gekregen, eens heerlijk gegeten en gedronken

Dy 't hwet fortsjinnet moat hwet habbe. Wie iets verdient behoort iets te ontvangen. Half en half ironisch gezegd van iemand wien men iets onaangenaams aandoet omdat hij het er naar gemaakt heeft.

Alle dingen habbe in bigjin en in ein, bihalven God en syn genade. — Alle dingen hebben een begin en een einde, behalve God en Zijne genade.

Nou ha wy 't yet net hawn! Nu hebben we (het ware) nog niet gehad; nu zal er nog iets komen, dat al 't voorgaande overtreft. Meestal ironisch gezegd bij 't hooren van iets quasi verbazends. — Ook: Nou ha wy 't waer (het onweder) yet net hawn. Het ergste komt nog.

Nou ha wy de proeve op 'e somme. Nu hebben we de proef op de som, het sprekend bewijs voor het ware of onware van iets.

Wumkes.nl

Fijannen to habben is gjin skande; mar gjinien frjeon to habben — dat is skande. Vijanden te hebben is geen schande, maar geen enkelen vriend te hebben is schande.

Hy het de bokkeprûk op. Hij heeft de bokkenpruik op, verkeert in een norsche onhandelbare stemming.

Al stoaren alle bidlers, den hie ik yet gjin koer. — Al stierven alle bedelaars, dan had ik nog geen (bedel)mand. Gezegde van een nietsbezitter, die geenerlei uitzicht heeft om ooit iets te kunnen erven.

Dy 't in dou het siikket om in kauwe. Wie een duif heeft zoekt naar een kooi. Wenscht men te trouwen, men zoekt een woning. Vgl. Dl. II blz. 318*a*.

Hy het riezel op 'e bûk. Hij heeft reuzel op den buik; hij is een man van geld.

Hy is der by as de roeken. Hij is er bij als de kraaien. Waar voordeel te behalen is zorgt hij niet de laatste te zijn.

Dat het in hopen heljen oan 'e klink. Dat geeft veel trekken aan de deurklink, er is veel aan vast (b.v. allerlei formaliteiten) om de zaak tot een goed einde te brengen.

Men het it slimmer mei de niten as mei de luzen — Men heeft het erger met de neten dan met de luizen. Ondergeschikte ambtenaars maken 't de burgers dikwijls lastiger dan de hooger geplaatste.

hakken.

Hy nimt (spilet) hakken op, Hij loopt snel.

Ik kaem him nei op 'e hakken. Ik kwam hem dicht op de hielen, haalde hem bijna in, — bij een wedstrijd. Ook fig. b.v. met concurrentie.

Hak siikket syn gemak. Een breekebeen maakt het zich gaarne gemakkelijk.

Hy set de hakken yn 'e groun. Hij zet de hakken in den grond; zet zich schrap om zich te handhaven; zich tegen iets te verzetten.

Hy is oan 'e hakken ta hôl. Hij is tot zijne hielen toe hol. Van iemand die gedurende eenigen tijd niet gegeten heeft en veel eetlust laat blijken.

Wumkes.nl

Hja het koarte hakken, hja fâlt maklik efteroer. Zij heeft korte hielen en valt alzoo gemakkelijk achterover. Gezegd van eene onzedelijke meid.

De fammen nei de hakken sjên. De meisjes naar de hielen zien, met verliefde blikken ze nakijken.

Dat (hy) het neat (net folle) om 'e hakken. Dat (hij) heeft niets (niet veel) om de hielen, is van weinig of geen beteekenis. — Oudtijds had men schoenen met inwendig holle hielen, die gesloten en geopend konden worden, waarin men geld bewaarde, wanneer men op reis ging. — Holl. Het heeft niet veel om het lijf. Aanvulling van Dl. II, blz. 325*b*.

hâlde.

Galge en rêd waerd him foarhâlden. Galg en rad werd hem in het vooruitzicht gesteld, als bedreiging of om hem van een voornemen terug te houden.

It spant om alle nêsten waerm to hâlden. 't Is moeilijk alle nesten warm te houden, alle plichten naar eisch te vervullen.

Elk hâldt syn protter for in lyster. Elk meent zijn uil een valk te zijn.

Hy is fen hâlden. Hij is (een vriend) van behouden, houdt niet van uitgeven, laat zich niet gemakkelijk geld afpraten.

Hy hâldt in slach om 'e earmtakke. Hij houdt een slag (van de lijn) om den elleboog. Hij zorgt gedekt te zijn, zegt niet alles wat hij weet.

Hy hâldt syn wâl op. Hij houdt zijn wal op, verdedigt zijn eer, vergoelijkt zijne fouten.

Hy moat koart hâlden wirde, oars rekket er bûten 't spoar. Hij moet kort worden gehouden (met den stijven teugel worden gereden) om niet buiten 't spoor te geraken. Iemand tot verkwisting geneigd moet schaars van geld worden voorzien.

As de wâl him ontgiet hâldt er him aan 'e flotgêrzen. Wanneer de wal hem ontgaat houdt hij zich aan het vlotgras; bij gemis van vasten steun zoekt hij zwakke hulp.

Hy hâldt de tomme der op. Hij houdt den duim er op (op het geld); hij zorgt met ernst, dat er niet te veel wordt uitgegeven.

Wumkes.nl

Dat is bihâlden smoar. Dat is behouden vet, bespaarde penningen. Meest van geld dat men meende te moeten uitgeven, maar zonder nadeel of ongerief kon behouden.

hâls.

Hy helle my de sonde ta de hâls út. Hij haalde mij de zonde den hals uit, maakte mij driftig en bracht mij aan 't vloeken.

Ast dat dochste krigest my oan 'e hâls. Als gij dat doet, krijgt ge mij aan den hals: ik zal dat niet toelaten.

Dat is de hâls net. Daar is de hals niet meê gemoeid. Het is geen groote (geldelijke) zwarigheid.

hân.

It wirk fljucht (wol) him net troch de hannen. Het werk vliegt (wil) hem niet door de handen.

Syn hân is to swier fâllen. Zijne hand is te zwaar gevallen; hij heeft te hardhandig gestraft.

Hy moat mei izeren hânschoen oantaest wirde. Hij moet met ijzeren handschoenen worden aangepakt; streng worden behandeld, omdat hij onbuigzaam is.

Mei de iene hân ynbarre, mei de oare hân wer útjaen. Het pas ontvangen geld dadelijk weêr uitgeven.

Ik ha mar ien pear hannen. Ik heb slechts één paar handen, ik kan niet alles tegelijk doen; ook: niet werken voor twee.

Immen de hannen stopje. Iemand de handen (vol) stoppen, met geld omkoopen ten behoeve van iets dat geen daglicht kan verdragen.

Hwet in minskehân alear makke, kinne minskehannen ek brekke. Wat een menschenhand weleer maakte, kunnen menschenhanden ook breken.

Dat bern bynt my de hânnen. Dat kind bindt mij de handen, laat mij niet toe mij vrij te bewegen, zegt eene moeder die een klein kind te verzorgen heeft.

Ook: Dy lytse is in hannebynder, die kleine is een handenbinder.

Dy jonge (dat fanke) komt my al aerdich yn 'e hannen.

Wumkes.nl

Die jongen (dat meisje) komt mij reeds aardig in de handen, kan mij behulpzaam zijn bij mijn werk.

Hy wasket syn hannen der ôf. Hij wascht zijne handen er af; onttrekt zich aan de zaak, wil er niets meer meê te doen hebben.

Hy is myn twade hân. Hij is mijn tweede hand; mijn helper of plaatsvervanger zoo dikwijls ik hem noodig heb.

hea.

De iene ropt hea en de oare strie. De een roept hooi, de ander stroo. Men weet er geen raad mee.

Hy is oan 't hea ta. Hij is aan het hooi toe, op den oever des doods. Oudtijds werd een doode vóór het kisten op hooi gelegd, thans op stroo.

Men moat net tofolle hea op 'e foarke nimme. Men moet niet te veel hooi op de vork nemen, niet te veel in eens willen doen.

Hy het tofolle hea op 'e foarke nomd. Hij heeft meer ondernomen, dan hij ten uitvoer kan brengen, hetzij lichamelijk of geldelijk. Ook: Hy hellet tofolle hea oer 'e balke.

By hea en by gêrs, dat is twaris jiers. Bij hooi en bij gras, dat is tweemaal 's jaars ('s winters en 's zomers). Vgl. Dl. II, 322*a*.

It onderste hea út de golle earst opfoerje, dat giet net. Het onderste hooi uit de mijt het eerst opvoederen, dat gaat niet. Voor de hand opwerken.

It hinget er om as wiet hea om 'e skûte, Het (b.v. de kleeding) hangt er om als nat hooi om de schuit, los, slap en ordeloos.

In heabiezem wirdt in strontbiezem. Een hooibezem wordt een drekbezem. Een fat wordt wel eens een liederlijke vent, een ingebeeld jong meisje wel eens een sloerie, — als ze getrouwd is.

Hy kriget syn hea raer thús. Hij krijgt zijn hooi slecht tehuis; hij oogst leelijke gevolgen van zijne spotzucht of andere onedele handelingen. Boontje komt om zijn loontje.

Nou is 't tiid om 't hea yn to heljen. Nu is de gelegenheid geschikt om handelend op te treden — om zijn slag te slaan.

Wumkes.nl

hel.

Troch it fagefjûr nei de hel. Door het vagevuur naar de hel. Na een leven vol tegenspoed eindelijk arm worden.

Dat is allike folle as in flie yn 'e hel. Dat is even zoo veel als een vloo in de hel. Zooveel als niets. Vgl. Dl. II, 289*a*.

Hy.

Hy lûkt oan 't koartste ein. Hij trekt aan het kortste einde (van het touw), hij is in de slechtste conditie; hij zal ten slotte de verliezende partij worden.

In dezelfde beteekenis ook: Hy is yn 't neirinnen, in het naloopen — hij is achterop en zal, wat hij verloren heeft, wel niet kunnen herwinnen.

Hy wol gjin bakseil lûke. Hij wil zijn zeil niet intrekken, den strijd niet opgeven, den twist niet bijleggen.

Hy wirdt skoudere. Hij wordt geschouderd, met de schouders aangezien, men wil niets met hem te doen hebben.

Hy het twa magen en gjin hert. Hij heeft twee magen en geen hart. Hij is een durfniet. Meest van een blooden vrijer gezegd.

Hy lit him net maklik ride. Hij laat zich niet gemakkelijk berijden, is onhandelbaar als een nukkig paard.

Hy bringt de tonger foar de bliksem. Hij brengt den donder vóór den bliksem, maakt leven zonder noodzaak.

Hy wirdt oer de hikkel helle. Hij wordt over den hekel gehaald, in zijne afwezigheid streng afkeurend beoordeeld.

Hy doar op heale kâns oan. Hij waagt het op halve kans, op 't gevaar af van te verongelukken,

Hy is in swalker yn 'e kjeld. Hij is een zwalker in de koude, door eigen onhandigheid in (belachelijke) ongelegenheid geraakt. Vergelijk: Hwet docht sa'n stumper yn 'e kjeld?

Hy keattet er mâl yn om. Hij werpt de kooten (waar kinderen mee spelen) vreemd door elkander; drijft zijne zaken zonder orde of regel.

Hy leit op 't hok. Hij ligt op 't mesthok, heeft een lui en lekker leven.

Wumkes.nl

Hy wol my dat djûr oansmarre. Hij wil mij dat duur aansmeren; tracht mij dat boven de waarde te verkoopen.

Hy skout de flint. Hij schuwt de flint (schietgeweer), pakt zich weg.

Hy skeart syn koarn grien. Hij scheert zijn koren groen, laat de vrucht niet rijpen.

Hy het in forkearde broek oan. Hij heeft een verkeerde broek aan, nl. een broek met ledige zakken. Hij heeft geen geld op zak.

Hy is by 't mak om ôf. Hij is bij het makke af, niet volkomen vertrouwbaar; van een tuigpaard gezegd. Overdrachtelijk van iemand die onder de verdenking staat van niet al te eerlijk, ook wel ietwat diefachtig te zijn.

Hy forweidet syn fé. Letterl. Hij brengt zijn vee in een andere weide. Fig. Hij krabt zijn hoofd (wegens ongedierte).

Hy het my in stikel stitsen. Hij heeft mij (met) een doorn geprikt, mij een leelijke poets gespeeld.

Hy het in hopen fiven en seizen. Hij heeft wat vele vijven en zessen, is veeleischend en moeielijk te voldoen. — Ook: In hopen ennen en o-ën. Vele bezwaren en aanmerkingen te maken. Gedurig het vw. „en" gebruiken en dikwijls „o!" roepen.

Hy bidt om wirk en tanket God as er 't net fynt. — Hij bidt om werk, maar dankt God als hij niets te werken vindt. Van een luiaard.

Hy skermt yn 't wyld. Hij schermt in het wilde, spreekt of handelt in het onzekere.

Hy tsjinnet wol stiefaer to wêzen, sokke greate stikken snijt er. Hij diende wel stiefvader te zijn, zulke groote stukken snijdt hij. Ironisch, van een gierigaard.

Hy driuwt mei in droege plasse. Hij drijft met een drogen schedel, kan met moeite zijne zaak staande houden.

Hy siikket de wolf en fynt de grime. (Oud). Hij zoekt den wolf en vindt den grimmigen; hij gaat op kwaad uit en vindt erger.

Hy skold him út oft er gjin turf heech wier. Hij schold hem uit alsof hij geen turf hoog (een nietswaardige) was.

Hy is sterk boppe de skouders. Hij is sterk boven zijne schouders, een held met den mond, een onbeduidende grootspreker.

Wumkes.nl

Hy wirdt by de tomme heind. Hij wordt met eene bekrompen hand bedeeld — van geld of spijs.

Hy is twisken hingjen en wierjen. Hy is tusschen hangen en verweêren; zoowat half geschikt. Weleer liet men de lijken der opgehangene misdadigers aan de galg verweêren. Vgl. Dl. II 319*a*.

Hy is sean en bret en omkeard en yet net nôch. Op jaren van onderscheid is hij nog een domkop.

Hy is in reed yn 't foar. Hij is een rit vooruit, heeft een rit meer gewonnen dan zijne tegenpartij. Hij is in de voorkans. Ontleend aan wedstrijden op schaatsen en met paarden.

Hy het steun yn 'e rêch. Hij heeft ruggesteun, hulp en medewerking bij wat hij onderneemt of behartigt.

Hy is by 't rêd om ôf. Hij is op het eerlijke af, niet volkomen te vertrouwen. Hij loopt het rad (vroeger strafwerktuig) maar even mis.

Hy het de strykstok oan 'e beam hinge. Holl. Hij heeft de lier aan de wilgen gehangen. 't Friesche spreekw. ook meer algemeen in beteekenis van: Hij heeft het bijltje er bij neêrgelegd.

Hy het al mannich okse kield. Hij heeft reeds menig os gekeeld, aan menig gewenschte zaak den stoot gegeven en ze helpen bevorderen.

Hy is 't spoar bjuster. Hij mist het goede spoor, verkeert in dwaling (wat zijne zienswijze betreft) of: is op den dwaalweg geraakt — wat zijne leefwijze betreft.

Hy het ljeaver in bytsje as in bult. Hij heeft (van iets goeds) liever weinig dan veel, — volgens de gewone opvatting; maar de bedoeling is: hij heeft liever een weinig dan een bochel.

Hy het in iepen boarst. Hij heeft eene opene (gewonde) borst: hij is afkeerig van zwaar werk, hij is ietwat lui. Een trekpaard kan door lang aaneen in het gareel te loopen eene gewonde borst verkrijgen en is dan afkeerig van trekken.

Hy lûkt ljeafst mei sloppe silen. Hij trekt het liefst met slappe trekzeelen, als een lui trekpaard, dat er op uit is zijn nevenpaard alleen te laten trekken.

Wumkes.nl

hier.

Hja wolle net knipt wirde nei 't se hier ha. Zij willen niet worden geschoren naar ze haar hebben, niet betalen naar vermogen.

Hy is yet yn 't poddehier. Hij is nog in het paddenhaar, een baardeloos jongeling. Het eerste dons van pas uitgebroede jonge vogels noemt men p o d d e h i e r.

Hy giet al nei de skearbaes, mar men wit yet net oft it hier of fear wilde scil. Hij gaat wel reeds naar den barbier, maar men weet nog niet of hij haar of vederen zal krijgen. Bespotting van een baardeloos jongeling die zich reeds laat barbieren.

Folle hierkes meitse in boarstel. Vele haartjes maken een borstel, vele kleintjes een groote.

Hy sjucht troch 't hier as in kikkert troch 't flach. — Hij gluurt door zijne (haveloos neêrhangende) hoofdharen als een kikker door het slootvlag.

Hy het hier op 'e tosken. Hij heeft haar op de tanden (is geen baardeloos man); het ontbreekt hem niet aan moed.

Dêr kriget er in griis hier fen. Daar krijgt hij een grijze haar van, zoozeer ergert hij zich.

Hy (hja) het in wyld hier (of wylde hierren) yn 'e nekke. Hij (zij) heeft een wilde haar (of wilde haren) in den nek, is overdreven levenslustig, geneigd tot wildheid en uitspattingen.

Hy hinget my yn 't hier. Hij hangt mij in de haren, bevecht mij. Fig. Hij valt mij lastig met onophoudelijke tegenspraak.

Mishierrich, missinnich. Miskleurig van haar, mis (baloorig) van zin. Vale, muiskleurige, gele en vuilwitte paarden noemt men in Friesland m i s h i e r r i c h, afwijkend van haarkleur. Zulke paarden zijn gewoonlijk van vreemd ras (b.v. Hongaarsch of Poolsch) en veelal nukkig.

Dy 't earlik is het hier yn 'e hannen. Wie eerlijk is heeft haren binnen in zijne handen. Menschen met haargroei binnen in de handen zijn er niet. Ergo!!!

Wumkes.nl

hin.

As men grôt iten het rinne de hinnen yen efternei. Als je gort hebt gegeten loopen de kippen je na. Voert ge iets opzienbarends uit, gij trekt de aandacht.

Hy het hinnen toheale. Hij onderhoudt eens anders kippen voor de helft van het gewin. Spottend van iemand die niets uitvoert, zonder dat men weet waarvan hij leeft.

Hinnen om 't sin, it skiten is 't gewin. Kippenliefhebberij geeft geen voordeel, wel vuiligheid. Vgl. Dl. II, 336*b*.

In trou hin leit syn aeijen thús. Vgl. Dl. II, 337*a*.

Hja kinne gjin hin forlieze. Zij kunnen geen kip verliezen. Zij hebben 't zoo bekrompen, dat het verlies eener kip reeds te bezwaarlijk is. Vgl. Dl. II, 340*b*.

Hy is der by as de kjippen. Hij is er als de kippen bij, vlug er bij, als er iets valt te halen of te verdienen.

Der is oproer yn 't hinne-iten. Er is oproer in het kippenvoeder. Er is een onbeduidend opschuddingkje — vooral onder kinderen.

Hy byt op 'e tosken as in dea hin op 'e loarte. Hij bijt op zijn tanden als een dooie kip op een drol.

hynsder.

Min moat gjin hynsder fen efteren beet krije. Men moet geen paard van achteren aanpakken.

Hyngsteswit is in goed middel om gjin lêst fen flieën to krijen. Paardezweet is een goed middel om geen vlooien te krijgen.

Mei dat hynsder kin in âldwiif wol ride. Met dat paard kan eene oude vrouw uit rijden gaan. Het is dood-mak.

As dat hynsder jo net ontfalt, it scil jo net ontrinne. Als dat paard u niet ontvalt, het zal u niet ontloopen. Het is mager en zwak.

Hyngsteflêsk is djûr flêsk. Paardenvleesch is duur vleesch; het kost veel een paard, waarvan men veel vergt, goed in het vleesch te houden. Figuurl. wil 't zeggen: een gewone boer moet geen fraaie paarden houden om dikwijls uit rijden te kunnen gaan.

Wumkes.nl

In hynsder is fen seizen klear as 't fjouwer goede poaten en twa goede eagen het. Een paard is van zessen klaar met vier goede pooten en twee goede oogen. Zie ook onder f a e m.

De man socht om 't hysder en hy siet er op. De man zocht zijn paard en hij zat er op. Hij was in de war.

In mophoun kin wol in hynsder opfrette, as er der mar tiid ta het. — Een mopshond kan wel een paard opvreten, indien hij daarvoor slechts tijd genoeg heeft. Vgl. Dl. II blz. 338a.

Hy is fen 't hynsder sketten. Hij is van het paard geschoten, zijne macht, zijne vrijheid van handelen is hem benomen.

In blyn hynsder kin dêr gjin skea dwaen. Een blind paard kan daar geen schade doen. Gezegd van een armoedig, sober gemeubileerd woonvertrek.

hja.

Hja fjuchtsje om 'e lége doppen. Zij vechten om de ledige eierschalen. Erfgenamen of schuldeischers krakeelen om eene nietsbeduidende nalatenschap.

Hja forwieten elkoar wyt en swart. Zij (twee kijvenden) verweten elkaar wit en zwart, allerlei leelijke dingen.

Hja naeit mei in moandeis-tried. Zij naait met een maandagsdraad; met een zeer langen draad, die wel toereikend schijnt te zijn van maandagmorgen tot zaterdagavond.

Hja habbe my hwet ôfliend en 't werombringen forgetten. — Men heeft mij iets afgeleend en het terugbezorgen vergeten. Ik ben bestolen.

Hja bigjint to ierappeldreagjen. Zij begint de gekookte aardappelen af te gieten; schertsend voor: zij begint tranen te storten.

Hja stjûre him fen de mûrre nei 't sket en fen 't sket nei de mûrre. Men zendt hem van den muur naar de schutting en van de schutting naar den muur. De rechtzoekende of inlichtingvragende wordt van den een naar den ander verwezen, zonder iets wijzer te worden gemaakt.

Wumkes.nl

hoed.

It skeelt him onder 'e hoed. Het hapert hem onder den hoed; zijn verstand is niet helder.

Hy wol my onder 'e hoed biflappe. Hij wil mij onder zijn hoed vangen; door list in zijn belang winnen, tegen mijne bedoeling.

In hoed is for seis dingen goed. For rein en wyn en sinneskyn, for fliebyt en miggeskyt; en in skoer yn 'e nekke kin er ek bidekke.

holle.

It stiet immen net foar de holle skreaun hwet er útfierd het. Iemands oude zonden staan hem niet op het voorhoofd geschreven.

Nei immens holle prate. Naar iemands zin praten.

In holle as in einekoer. Een hoofd als een eendenkorf; ziekelijk, dik in doeken gewonden hoofd.

Safolle hollen safolle sinnen, sei de deagraver, do smiet er de deahollen yn 'e bientsjekou; de iene rôlle hjir en de oare dêr. Vgl. Dl. II, 341.

Hy het net folle brein yn 'e holle. Der is oars wol romte for (het hoofd is groot genoeg). Mar hwet brein wirde scoe is oan 'e earen forbrûkt. (Hij heeft groote ooren).

Hy het in holle en dêr libbet er nei. Hij heeft een hoofd en daar leeft hij naar, hij volgt zijn hoofd.

Swiget dyn mûle sa kriget dyn holle gjin bûle. Zwijgt uw mond (zijt ge voorzichtig in 't spreken) zoo krijgt uw hoofd geen buil (loopt ge geen slagen op).

Dy twa rinne mei de hollen tsjin elkoar oan. De twee (stijfhoofden) komen met elkaar in botsing.

Ik wol dy de holle net yn 'e skette lizze. Ik wil u het hoofd niet in den schoot leggen — mij voor u niet bukken.

houn.

Min moat de houn de stirt net ôfnimme. — Men moet

Wumkes.nl

den hond den staart niet afnemen, eene zaak niet bederven uit bekrompenheid.

Dêr houn, hest in bonke! — Daar hond, heb je een been. Aan een lomperd toegevoegd.

Us kat kin wol spinne, ús houn kin net breidsje. — Onze kat kan wel spinnen, onze hond kan niet breien, Ook te vertalen: Onze kat kan wol spinnen, onze hond kan netten breien (netbreidsje).

De houn kriget wol ris in bien dat him net tatocht wier. Een hond krijgt wel eens een been dat niet voor hem bestemd was.

As mâlle hounen los komme giet it op in biten. Als ruwe honden los komen gaan zij bijten. (Domme lomperds zijn gevaarlijk als zij boos worden).

Doch altyd hwet rjucht is, sels tsjinoer in houn. — Doe altijd wat recht is, zelfs tegenover een hond.

Smyt gjin bonken foar trochfoerre hounen; hja binne forgees wei. Beenderen, voor doorvoede honden geworpen, zijn verloren voor niets.

De greate houn komt út it hok. — Der brekt ien út it tichthús. — De groote teen breekt door de kous.

Greate hounen bite elkoar net. Groote honden bijten elkander niet. Lieden van hoogen staat bedekken liefst elkanders fouten en euveldaden.

Kommedearje de houn en blaf sels. Kommandeer den hond en blaf zelf. Tegen iemand van wien men geene bevelen wil ontvangen.

Hy het in libben as in houn yn 't skieppehok. Hij heeft een leven als een hond in het schapenhok; niet benijdenswaardig.

In dea houn oan in izeren keatting. Een doode hond aan een ijzeren ketting. Eene schuldvordering die men nooit betaald zal krijgen.

De houn bljuwt altyd foar de stirt, it mei komme sa 't komt. De hond blijft altijd vóór zijn staart. De hoofdzaak blijft altijd hoofdzaak; wordt deze goed behandeld dan komt alles terecht, trots alle bezwaren.

As der ien houn blaft bigjinne se allegearre. Als er één

Wumkes.nl

hond blaft beginnen ze allen. Komt er een geroep van iets, dan gaan alle menschen er aan meedoen.

Hy is houn yn 'e tsjerke. Hij is hond in de kerk, eene verachte en teruggestootene in het gezin.

Dat stiet as in houn sonder stirt. Dat staat als een hond zonder staart: zeer onbevallig, er ontbreekt iets aan.

As alle hounen my oanblaffe bin ik er ôf. Als alle honden mij aanblaffen — alle schreeuwers tegen mij opstaan — ben ik ten einde raad.

Sit de stirt yn 'e houn of de houn yn 'e stirt? — Antw. De stirt sit oan 'e houn. Volksaardigheid.

hout.

Hy hâldt him oan in driuwhout fêst. De drenkeling houdt zich vast aan een drijvend hout.

Hy driuwt op syn eigen houtsje. Hij drijft op zijn eigen houtje (schip), is een onafhankelijk man, drijft zijn zaakje met eigen geld.

Der moat in heelhoutsje yn. Daar moet een heelhoutje in, die twist moet worden bijgelegd.

hûd.

Hy het yl op 'e hûd. Hij heeft eelt op zijn huid; hij is ongevoelig voor vermaning of bestraffing.

Hy is der mei de hele hûd ôfkomd. Hij is er heelshuids afgekomen; heeft er geen schade bij geleden, eig. geen slagen opgeloopen.

hûs.

Der leit in leaden dak op dat hûs. Er ligt een looden dak op dat huis. Het is met hypotheek bezwaard.

Dêr is hy net fen thús. Daar is hij niet voor tehuis te vinden; hij is er afkeerig van.

It hûs hinget yn touwen. Het huis schijnt in touwen te hangen (bij buitengewone drukte en beweging in huis).

Dat giet boppe de huzen. Dat gaat boven de huizen; *uitstekend, boven verwachting.*

Wumkes.nl

Ik wol myn skoen nei hûs bringe. Ik wil mijne schoenen naar huis brengen, nl. de schoenen die ik aan heb. Aardigheid voor: Ik wil naar huis gaan.

ien.

Stopje fjouwer sokken yn in sek, skodsje se den goed troch elkoar — en ho'n ien komt er den earst wer ût? In minnen-ien. — Stop vier van dat soort in een zak, schud ze dan goed door elkaar, wat voor een zal er dan 't eerst weêr uit komen? Een gemeentje. Zij deugen allen even weinig.

Sitte dy twa ljue togearre op in hús en hja rôlje beide ta gelyk er ôf, den komt er in minnen-ien earst op 'e groun. Zitten die twee samen op een huis en zij vallen tegelijk naar beneden, dan komt er een gemeentje het eerst op den grond terecht.

De iene mei in kou stelle en de oare mei net oer 'e hikke sjên. — De een mag een koe stelen, de ander mag niet over 't landhek zien. In den een ziet men veel door de vingers, in den ander niets.

As der ien skiep oer 'e daem is folgje der mear. — Is er één schaap over den dam dan volgen er meer. Voordoen vindt navolging.

Ien kin allinne nin raei meitse. Iemand kan alleen geen rij vormen.

Dat is ien: Hwet kostet it honderd? Dat is er een: Wat kost het honderdtal? Niet veel bijzonders.

De iene syn eart is de oare syn foer. Wat de een afdankt, daar kan de andere zich meê voeden.

Hy is in besten-ien oan 'e krebbe. Hij is een beste aan de krib, een baas in het eten.

Hwet de iene net wit, dat wit de oare. Wat de een niet weet dat weet de ander.

Trouwen is gjin ienminske wirk. Trouwen is geen werk dat door één mensch kan worden uitgevoerd. — Dat is gjin ienminske wirk wordt ook gezegd bij de ontdekking van in het geheim uitgevoerd kwaad, dat blijkbaar voor één persoon ondoenlijk was.

Wumkes.nl

Dêr 't ien wêze moat, dêr binne tsien, sei baes, en jage de protters út 'e hage. Waar niet meer dan één behoeft te zijn, daar zijn er wel tien, zeide de baas en verjaagde de spreeuwen uit de heg. — Er is bij alles te veel mededinging.

Gjin ien is sonder skobben. Niemand is zonder schubben = gebreken.

Men kin net alles oer ien kaem skeare. Men kan niet alles over een en denzelfden kam scheren, niet alles naar denzelfden maatstaf behandelen of beoordeelen.

Dêr 't ien weikomt is, dêr kinne mear wei komme. — Waar één vandaan gekomen is kunnen meer vandaan komen Gezegd als een jong echtpaar nog slechts één kind heeft.

Hy spout in swevelstok yn tsienen en jowt in goune út yn ienen. Op kleinigheden erg zuinig, bij grootere uitgaven soms verkwistend. Vgl. Dl. II, blz. 421, onder.

It komt op ien stjonkende pikelhearring net oan. — Eén stinkende pekelharing (nietswaardige) meer of minder — dat schaadt niet veel.

Hy smyt it iene troch 't oare. Hij gooit het een door het ander, betaalt schulden met geld, dat hij anders behoorde te gebruiken en houdt zóó, op onzuivere wijze, zijne zaken gaande.

As men ien heart, den heart men de helt. Hoort men slechts één (der twistende partijen), dan hoort men de helft, komt men niet achter 't ware der zaak.

iis.

Yn 't jier fen trijbotsens, do 't de nochteren keallen op 't iis dounsen. In het jaar van anderhalven stuiver, toen de nuchtere kalvers op het ijs dansten. Sechje. Vgl. Dl. II, 356*b*.

Men moat yen net mei stompe redens op glêd iis bijaen. Men begeve zich niet met ongeslepen schaatsen op glad ijs. Vgl. Dl. II, 345*b*. — Ook: Hy doar him net op glêd iis jaen. Hij vertrouwt zich niet voldoende om op de zaak in te gaan.

As 't op âld iis friest is 't gau sterk. Wanneer het op oud ijs vriest, is het spoedig sterk. Ligt er na eenige dagen dooiweer, nog ijs in het water, dan zal dit bij terugkeerende

Wumkes.nl

vorst weldra weer sterk zijn. — Raakt eene liefdebetrekking af en wordt zij na verloop van tijd weer aangeknoopt, dan volgt eerlang het huwelijk.

Hy stiet op iennachts iis. Hij staat op ijs van eenen nacht — dus niet op vasten grond. Zijne onderneming heeft veel kans van te mislukken.

In bulte siis, in bulte iis. Veel sijsjes, veel ijs. Ziet men in den laten herfst veel sijsjes vliegen, dan is er veel wintervorst te verwachten. Volksmeening. — Siis wordt gezegd voor sijsjes (s y s k e s) in massa, evenals mûs voor muizen en fisk voor visschen in massa

is.

Hy is yet mar heitsje — gjin heit. Hij is nog maar vadertje — geen vader, omdat hij slechts dochters heeft — geen zoons.

Hy is alheel fen 't kjetting. Hij is geheel ontketend, geeft zich aan uitbundige vroolijkheid over.

De miette to roaijen is kostlik. De maat te ramen is kostelijk.

Dêr is er kjel fen towekker wirden. Daar is hij van uit den slaap opgeschrikt. Zijn vertrouwen is geschokt door het lijden van nooit verwachte schade.

Al is de rôk skjin fage, der skûlet faek in skoerde krage. Al is de rok rein geschuierd, er schuilt dikwijls een gescheurde kraag. Schijn bedriegt.

It is oan alle einen to koart. Het is aan alle einden te kort, er is veel meer schuld dan tegoed.

Hy is ek al oan 'e forkearde kant fen 'e fyftich. Hij is reeds ouder dan vijftig jaar.

Dat is in kandatus sonder birop. Een kandidaat (voor den predikdienst) zonder beroep. Overdr. Een (niet meer jonge) vrijster zonder minnaar.

Hwet need is 't? Spin ik net sa hâld ik myn flaechs. Wat nood? Spin ik niet zoo behoud ik mijn vlas.

De jaech-line is yn 'e tiis rekke. De paardenleidsels zijn in wanorde geraakt. Er is verwarring ontstaan.

Wumkes.nl

Der is gjin spyn oan to bifinen. Alles aan hem (of zijn werk) is degelijk. Spyn = de ongave randen aan onbewerkt timmerhout, waarvan bewerkt hout niet altijd voldoende gezuiverd is.

Dy 't net sêd is moat him mar sêd tinke. Wie nog niet verzadigd is (van den maaltijd), moet maar denken (zich verbeelden) dat hij het is.

Dêr 't neat is forliest de keizer syn rjucht. Waar niets is valt niets te halen, zelfs met recht en wetten niet.

Dat is in stilswijende kondytsje. Eene stilzwijgende conditie, een algemeen erkend gebruik, waaraan ieder zich heeft te houden.

Oanwenst is de twade natuer. Gewoonte is de tweede natuur.

Syn pasboard is teikene. Zijn paspoort is geteekend; hij zal zijn ontslag krijgen.

Allike folle is effen. Evenveel is even.

't Is better binydde as biklage. Het is beter benijd te worden dan beklaagd.

Dêr is in frjemde hoanne op 'e matte. Er is een vreemde haan in het kippenhok; een ongeoorloofde minnaar bij eene gehuwde vrouw.

Dat is goud fen in skelling it poun. Dat is goud van dertig cents het pond; verguld koper.

Dat is de koartste klap. Dat is het kortste en beste wat men doen kan.

Der is wol smoarch wyt en wol skjin swart. Er is wel vuil wit en rein (zuiver) zwart. Wat rein heet — of behoort te zijn — is het niet altijd en iets onoogelijks kan wel deugdelijk zijn.

Hy is swier to rissen. Hij is zwaar in het opheffen; moeielijk van zijne plaats te krijgen: niet gemakkelijk tot iets te bewegen of over te halen.

Dat is in roune O. Dat is eene ronde O, een duidelijke zaak, eene zuivere redeneering.

Hy is skjin oan 'e heak. De slager heeft geen vleesch meer aan den haak, zijne voorraad uitverkocht. Fig. alles is op,

Wumkes.nl

vorst weldra weer sterk zijn. — Raakt eene liefdebetrekking af en wordt zij na verloop van tijd weer aangeknoopt, dan volgt eerlang het huwelijk.

Hy stiet op iennachts iis. Hij staat op ijs van eenen nacht — dus niet op vasten grond. Zijne onderneming heeft veel kans van te mislukken.

In bulte siis, in bulte iis. Veel sijsjes, veel ijs. Ziet men in den laten herfst veel sijsjes vliegen, dan is er veel wintervorst te verwachten. Volksmeening. — Siis wordt gezegd voor sijsjes (s y s k e s) in massa, evenals mûs voor muizen en fisk voor visschen in massa

is.

Hy is yet mar heitsje — gjin heit. Hij is nog maar vadertje — geen vader, omdat hij slechts dochters heeft — geen zoons.

Hy is alheel fen 't kjetting. Hij is geheel ontketend, geeft zich aan uitbundige vroolijkheid over.

De miette to roaijen is kostlik. De maat te ramen is kostelijk.

Dêr is er kjel fen towekker wirden. Daar is hij van uit den slaap opgeschrikt. Zijn vertrouwen is geschokt door het lijden van nooit verwachte schade.

Al is de rôk skjin fage, der skûlet faek in skoerde krage. Al is de rok rein geschuierd, er schuilt dikwijls een gescheurde kraag. Schijn bedriegt.

It is oan alle einen to koart. Het is aan alle einden te kort, er is veel meer schuld dan tegoed.

Hy is ek al oan 'e forkearde kant fen 'e fyftich. Hij is reeds ouder dan vijftig jaar.

Dat is in kandatus sonder birop. Een kandidaat (voor den predikdienst) zonder beroep. Overdr. Een (niet meer jonge) vrijster zonder minnaar.

Hwet need is 't? Spin ik net sa hâld ik myn flaechs. Wat nood? Spin ik niet zoo behoud ik mijn vlas.

De jaech-line is yn 'e tiis rekke. De paardenleidsels zijn in wanorde geraakt. Er is verwarring ontstaan.

Wumkes.nl

Dat is gâns in skaed. Dat is een schaduw van belang. (Dat lijkt heel wat). Van een grooten breeden man, met groote jas en grooten hoed.

Salich is de besitter. Zalig is de bezitter: gelukkig hij die iets heeft wat een ander misschien nooit zal verkrijgen.

Hy is útpipe. Hij is uitgepiept (uitgeslapen), geen piepjong vogeltje meer.

De brúne piper is de bêste. De bruine peper is de beste. Gezegd om eene brunette te vleien.

Hja is in efterôfplanke. Zij is een achterafplank (plank van de minste soort bij den timmerman). Van een leelijke oude vrijster.

It is oft hy yn kramtriedden hinget. Het is alsof hij in kramdraden hangt; hij lijkt wel een marionet.

Dat is mear gelok as wysheit. Dat is meer geluk dan wijsheid, hij heeft het meer aan het toeval dan aan zijn verstandig overleg te danken. — Eig. hij handelde dwaas, maar is er boven verwachting goed afgekomen.

Hy is so fluch as in dartien, de feertiende is er niks by. Stadfr.

Hy is to gau út 'e Rie. Hij is te spoedig uit den Raad, te voorbarig of voortvarend; de zaak is nog niet voldoende afgehandeld. — Do wie 'k gau út 'e rie. Toen was ik spoedig tot een besluit gekomen. — Wy moatte mar gau út 'e rie wêze. We kunnen niet sammelen, maar moeten spoedig besluiten.

Hy is dêr foar opstrûpt. Hij is daarvoor opgestroopt; teruggedeinsd of bezweken.

It is better fen in sûre apel to biten as fen toarst to forsmachtsjen. 't Is beter van een zuren appel te bijten dan van dorst te versmachten. Vgl. Dl. II, 283*b*.

Hy is my to nei om to priisgjen en to goed om to lekjen. Hij is mij te na verwant om een oordeel over hem uit te spreken, hetzij goed- of afkeurend.

It is hingjen en barnen. Het is hangen en branden, voor:

Wumkes.nl

spoedeischende drukte, waarbij ieder haastig in de weer moet. Ook: It barnt op 'e neil, het brandt op den nagel.

De boarch is ontset. De burcht is ontzet, er is redding gedaagd, de vurige wensch vervuld. Ook: Leijen is ontset.

As omke wei is, den is moaike der yette. Is oom weg, dan is tante er nog. Niemand is onmisbaar.

Dat is in ierripe. Dat is een vroegrijpe, een te vroeg geboren kind, ook een kind dat kort na het huwelijk wordt geboren.

Dyn sjerp is op. Uwe stroop is op. Gij hebt het uwe er van genoten; het aangename, voordeelige is voor u er af.

Hy is mei in swevelsprikke oanstitsen. Hij is met een zwavelstok aan te steken, zeer prikkelbaar, lichtgeraakt, spoedig op te winden, gemakkelijk aan te vuren tot ijver voor eene zaak.

Sokken dêr is men mear m e i as der o m forlegen. Men is meer m e t dezulken (nietsnutters) dan er o m verlegen.

Hy is forkâlden. Hij is verkouden. Fig. in ongelegenheid gekomen. — De boel is forkâlden. De zaak is niet gezond.

Dat is in streek troch de rekkening. Dat is een streep door de rekening, een onverwachte teleurstelling, die het ontworpen plan verijdelt.

Tarieden is 't heale wirk. Toebereidselen te maken is 't halve werk. Eene koe is yn 't tarieden, wanneer zij aanstalten maakt om een kalf te werpen. Overdr. Hy (hja) is yn 't tarieden. Maakt aanstalten om tot iets over te gaan. Meest van trage personen.

Hy is goed troch de moster helle of feugele. Hij is goed door de mosterd gehaald, wel gedrild en geoefend in het werken.

Moed forlern is alles forlern. Moed verloren is alles verloren.

Dy is oer de prikke breide. Die is over een houten breipen gebreien (dit geeft grof breiwerk), buiten echt geboren.

Dat is in bitter drankje. Holl.: een leelijke pil om te slikken.

Omtrint is yet mar heal. Omtrent, bijna is nog maar half.

Dêr is de w ê s t yn. Dat is geweest, het behoort tot het verleden. Ook: It wêzen is der yn.

Wumkes.nl

Dat is: Kyk er fen dinne. Dat is: Kijk er van daan. Het werk is in orde, degelijk zoo 't behoort.

It is skjin op en krap sêd. Alles opgegeten en schaars verzadigd, een schrale maaltijd. Ook gezegd als men zijn inkomen altijd opgebruikt en nauwelijks weet rond te komen. Ook: skjin op en skraech genôch.

Potskippers-swit is djûr. Het zweet van potschippers is duur. Potschippers worden steeds versleten voor luiaards eerste klas.

It.

It rib (de krêbbe) hinget dêr heech. De ruif (de voederkrib) hangt daar hoog. De tafel is daar schraal.

It measte wirk is by de groun en 't klimmen net forbean. Het meeste werk is bij den grond en het klimmen niet verboden. Troost voor kort opgeschoten persoontjes.

It blinkt as in dôve koal (yn turffet) by nacht. Het blinkt als een dove kool (in een turfvat) bij nacht. Vgl. Dl. II, 376*a*.

It hele spil hirddraeft nei de moanne. Dat geheele zaakje of vermogen harddraaft (gaat snel) naar de maan — met allerlei liefhebberijen.

It beart as in firt op in bonge. Het maakt een (wanklinkend) geluid als een feest op een blaas vol wind.

It dûrret fen iwichheit ta amen. Dat werk duurt tot vervelens toe lang.

It gappet mear as 't byt. Het gaapt meer dan het bijt. Vgl. Dl. II, 348*a*.

It is allike lang as 't breed is. Het is even zoo lang als breed. Hoe men het neme of uitvoert, het komt altijd gelijk uit.

It héle spil sa 't rydt en fart. Het geheele gedoe met al zijn aan- en toebehooren.

It is dêr altyd de swiete fal-yn. Het is daar altijd de zoete inval; ieder is daar welkom. Gezegd van lieden, die, naar 't algemeen oordeel, te gul zijn in het onthalen van ieder die hen maar even komt bezoeken.

ite, iten.

Dat skeelt iten en steanlitten. Het verschil is zoo groot, dat men 't een gaarne eet, maar 't ander liefst onaangeroerd laat.

Wumkes.nl

Dat is iten om yn 't tsjuster to iten. Spijs om in het duister te worden gegeten, omdat ze er niet lekker uitziet.

Dat is oars bêst iten, mar der is sa'n âldsulversmaek oan. Dat is wel zeer goede kost, maar er is zoo'n oudzilversmaakje aan. Het kost te veel geld.

Hja wolle my roet yn 't iten dwaen. Ze willen roet in mijn eten doen, ze trachten mijn levensgeluk te bederven.

Dat iten is my 't gapjen net wirdich. Die spijs is mij het gapen niet waard; slechte kost of eene spijs waar men niet van houdt. (Spinaezje is my it gapjen net wirdich.)

Gear iten tynt net út. Gare spijs dijt niet uit, eet er dus maar gerust den buik van vol.

Better de mage bidoarn as 't iten. Beter de maag bedorven dan de spijs. Vgl. Dl. II, 296*b*.

Min kin alles net for sûker opite. Men kan niet maar in alles genoegen nemen.

Koal is kost, waerm moat men se ite. Dat stiet yn 'e bibel. Kool is kost, warm moet men ze eten. **Dat** staat in den bijbel.

Min kin de koeke net op-ite ear 't se forlotte is. Men kan de koek niet eten vóór ze verloot is. Men moet afwachten wiens eigendom zij wordt.

Dy jonge yt him in oardeel. Die jongen eet zich een oordeel. Hij eet overmatig veel.

Grommelt dy it liif of hest grôt iten? Rommelt je de buik of heb je gort gegeten? (Tegen iemand die een knorrige bui heeft).

Hy het al beane mei him iten. Hij heeft reeds boonen met hem gegeten, met hem te doen gehad.

Iten to min, de kok op 'e tafel. Is er bij het middagmaal spijs te weinig, dan moet de kok (of kookster) op tafel.

Ite hwet de kok skaft. Eten wat er wordt opgedischt, niet kieskeurig zijn. Ook: Ik bin altyd soun; ik yt hwet de kok skaft. Alles bekomt mij wel.

Yt in bak mei sjippe op, den kinst skûmbekje. Eet een

Wumkes.nl

beschuit met zeep, dan kunt ge schuimbekken. Tergend gezegd tegen iemand, die zich om eene kleinigheid erg boos maakt.

Sa sâlt ha'k it noait iten. Zoo zout heb ik het nooit gegeten — zoo erg nooit gehoord. Als er iets buitensporigs wordt verteld — of gelogen.

As fammen of jonge frouljue folle bôlleplaskes ïte, den krije se tsjokke boarsten. — Eten meisjes of jonge vrouwen veel kapjes van wittebrood, dan krijgen ze dikke borsten.

jaen.

Dêr wol ik dy wol in briefke fen jaen. Daar wil ik je wel een briefje (schriftelijke verklaring) van geven, dat durf ik je te verzekeren.

Hy wol fiiffean for in jellen ha en net mear as trijefean jaen. Hij wenscht 5/4 voor een el te ontvangen en niet meer dan 3/4 uit te meten. Hij is zeer zelfzuchtig. Vgl. Dl. II, 330*b*.

Hwet hy jowt ha 'k ljeaver yn 'e skeppe as yn 'e hân. Wat hij geeft heb ik liever in den schep dan in de hand. (Hij geeft niets weg dan zijne uitwerpselen).

Fen syn jaen scil nimmen fet wirde. Van zijn geven zal niemand vet worden — omdat het uiterst weinig is.

Dat jout de trochslach. Dat geeft den doorslag, legt zooveel gewicht in de schaal, dat het de eindbeslissing der zaak tengevolge heeft.

Hâld hwet en jow hwet, sa meiste jouwer bliuwe. — Houd iets en geef iets, zoo moogt ge gever blijven.

Flyt jout nin byt as de iel dy ontglydt. Vlijt geeft niemendal als de gevangen paling je uit de handen glijdt.

In lette Peaske jowt ek in lette Pinkster. Een late Paasch geeft ook een late Pinkster. Wie laat met zijn werk begint krijgt laat gedaan.

Hy jowt raer gûd op. Hij ontlast zich van (braakt) leelijke stoffen. Fig. Hij braakt in zijne verstoordheid harde, ruwe taal uit.

It joech dêr hirde nuten to kreakjen. Het gaf daar harde noten te kraken, er ontstond verschil (twist) omtrent zaken van beteekenis.

Wumkes.nl

jild.

Ast sonder jild op reis gietste pisje de hounen tsjin dy oan. — Gaat ge zonder geld op reis, dan wordt ge door de honden bepist, — ondervindt ge overal minachting.

Altyd mei 't ryk op 'e dyk, den rekket it jild to siik. Altijd met zijn geheelen rijkdom op den weg, dan geraakt het geld zoek. Vgl. Dl. II, 387*b*.

Ha de âlden jild, den wirde de bern lui en de bernsbern earm. Hebben de ouders geld, dan worden de kinderen lui en de kleinkinderen arm.

Hy seit folle dêr 't de lommert gjin jild op jowt. — Hij zegt veel waarop de lombard geen geld leent. Zijne praatjes verdienen geen vertrouwen.

It jild zit him altyd oan 'e hânnen fêst. Het geld zit hem altijd aan de handen vast, hij geeft het ongaarne uit.

Jild kin men alle kanten mei út. Met geld kan men naar alle kanten heen, op allerlei manieren terecht.

Hy mocht wolle dat er syn jild yn in biskiten doekje hie. Het ware wenschelijk voor hem, dat hij zijn verkwist of nutteloos uitgegeven geld in een vuil doekje had. Voor de moeite van het reinigen had hij het dan weer in bezit.

Al kinste neat, it jild makket dy great. Al kunt ge niets, het geld maakt je groot.

Tsjinnest it jild en 't jild dy net, den bist earm al likest great. Dient gij het geld, maar het geld u niet, dan zijt gij arm al schijnt ge groot.

Hy (hja) is fierder mei 't jild as mei de tiid. De dienstbode heeft van zijn jaarloon reeds meer in voorschot ontvangen, dan hij volgens het verloopen gedeelte diensttijd te vorderen zou hebben.

Hy liket syn jild gram to wêzen. Hij schijnt op zijn geld vergramd te zijn, zoo nutteloos en onbezonnen geeft hij het uit.

It stûrjild makket de kou djûr. Het stuivergeld maakt de koe duur. Verschillende op iets komende kleine onkosten bedragen dikwijls meer dan men gerekend heeft. Vgl. Dl. II, 353*a*.

Wumkes.nl

Dat jild dêr kinst nei fluitsje. Dat geld daar kun je naar fluiten, je bent het kwijt.

Jild jout frostân, sei de abbekaet en hy liet him foarút bitelje. Geld geeft verstand, zei de advocaat en liet zich vooruitbetalen.

Hy het earst syn jild en do him sels forsûpt. Hij heeft eerst zijn geld en toen zich zelf verdronken. Vgl. Dl. II, 351*a*.

It jild fljucht yen troch de hannen. Het geld vliegt iemand door de handen; b. v. bij het besturen eener huishouding.

It jild rint de frouljue troch de fingers as 't wetter troch in ielbodde. Het geld loopt de vrouwen door de vingers als het water door een aalkaar.

Hy sit yn 't jild as de kikkerts yn 't fear. Hij zit in het geld als de kikkers in het gevederte. Hij is een kale jakhals.

De grappen binne 't jild wirdich, — den het min 't sjên forgees. De grappen zijn 't geld waard, dan heeft men 't kijken voor niets. Zie Dl. II, 352*b*.

Dêr kin er jild út smeije. Daar kan hij geld uit smeden, munt uit slaan.

Safolle kearen as de kwartel yn 'e rogge efter inoar ropt, safolle gounen scil de rogge dat jier jilde. Zoovele malen de kwartel in het roggeveld achtereen slaat, zoovele guldens zal datzelfde jaar de rogge (per mud) opbrengen.

Hy sit sa fêst oan 't jild as de divel oan 't kwea. — Hij bemint het geld even zoo sterk als de duivel het kwaad.

It wiif moat him it jild út de hannen melke. De vrouw moet haar gierigen man het huishoudgeld uit de handen melken; hij geeft slechts kleine bedragen in eens.

jonge, jong.

Dy jonge waechst op for 't tichthús. Die jongen groeit op voor het tuchthuis. Hij is ondeugend en zijne opvoeding wordt verwaarloosd.

Der is jonge griente oan 'e merk. Er is jonge groente aan de markt. Een aantal netgekleede jonge meisjes op straat.

Wumkes.nl

De jonge widdou bringt griente oan 'e merk. Zij betoont zich trouwlustig.

In jonge is foart gjin man. Een jongen is niet in eens een man.

As jonges op mânljue's brilhuzen komme fâlle se der troch. Als jongens op mannen-brilhuizen (privés) komen vallen ze er door. Willen jongens mannenwerk doen, dan mislukt het. Zoo ook wanneer nulliteiten iets willen uitvoeren wat flinke mannen vereischt.

Stjûrt men in jonge út, men kriget in jonge wer thús — of hy moat lang weibliuwe. Zendt men een jongen uit, men krijgt een jongen weer terug — of hij moet lang uitblijven. Vgl. Dl. II, 290*a*.

It skelden sit dy jonge los yn 'e bek. Het schelden zit dien jongen los in den mond; hij is spoedig gereed met schelden.

Hy stiet dêr as in jonge dy 't syn draek ôfknipt is. — Hij staat daar als een jongen wiens vliegerlijn is doorgeknipt.

Nou komt er romte om 'e hird, sei de jonge, do 't syn heit en mem beide stoarn wieren. Nu komt er ruimte om de haard, zeide de jongen, toen zijne beide ouders waren gestorven.

It iene is sa gau net oer of 't oare is der wer, sei de jonge, — jister stoar ús mem en hjoed ús baerch. — Het eene (ongeluk) is nauwelijks gebeurd of 't andere is er weêr, zei de jongen, gisteren stierf onze moeder en vandaag ons zwijn.

It is swier partij, sei de jonge, en hy laei onder. — Het is een zware kamp, (eig. de twee kampers zijn aan elkander gewaagd), zei de jongen, en hij lag onder (zijn bevechter).

Sokke ein-aeijen! sei de jonge, en hy brocht de boer hyngstefigen. Zulke eend-eieren! zei de jongen, en hij bracht den boer (zijn baas) paardevijgen.

Sa lang as heit sa poepe kin het er gjin gefaer, sei de jonge. Zoolang is de man goed gezond. — Zoolang hij zooveel, waar geld voor noodig is, kan uitvoeren, zoolang is hij niet arm.

jongeljue.

Dy jongeljue scille botsen by botsen lizze. Willen trouwen gaan.

Wumkes.nl

Jongtroude ljue meije de earste pear jier wol op 'e braeks-wâllen. Jonggetrouwden dienen niet dadelijk in ruime omstandigheden te komen. — Braeks-wâllen, de wallen van een braakliggend bouwland, waarop de ploegpaarden in de rust-uren grazen, maar niet voldoende voedsel vinden.

Dy jongeljue habbe al hwet foarút arbeide. Dat jonge bruidspaar heeft reeds wat vooruit gewerkt. De bruid is zwanger

kaert.

Ik scil jo de kaert útlizze. Ik wil u de kaart verklaren, de zaak duidelijk maken.

It wierret my yn 'e kaert. Het weert mij in de kaart, het loopt mij mee.

Dat is in tsjustere kaert. Dat is eene duistere kaart, eene zaak waarvan men het rechte niet vat.

Immen yn 'e kaert loere. Iemand in de kaart kijken, op onedele wijze bespieden.

Hy leit de kaert mar iepen. Hy spilet mei de iepene kaert. Hij legt de kaart maar open. Hij speelt met de open kaart; hij geeft duidelijk opening van zaken, vertelt alles zonder eenige terughouding.

(Wordt vervolgd.)

Wumkes.nl